

Kamila Pronińska

ORCID 0000-0002-2987-7653

Leon Pińczak

ORCID 0000-0002-4059-1664

Kinga Szalek

ORCID 0009-0004-3495-0175

Dynamika i intensywność konfliktów zbrojnych w 2025 r.¹

Wprowadzenie

Rośnie liczba konfliktów zbrojnych, zarówno tych państwowych, jak i niepaństwowych, o wysokiej, jak i niskiej intensywności². O ile w latach poprzednich obserwowany był trend wzrostu liczby umiędzynarodowionych konfliktów zbrojnych, o tyle obecnie coraz bardziej niepokojącym zjawiskiem jest nasilenie incydentów zbrojnych i konfliktów o charakterze międzynarodowym. W 2025 r. oprócz wojny Ukraina–Rosja, która pozostawała konfliktem o najwyższej intensywności, do międzynarodowych konfliktów dochodziło i w innych regionach świata. Eskalacja konfliktu między Indiami i Pakistanem o Kaszmir (kwiecień–maj), w tym wymiana ognia, która została obwołana „największą bitwą powietrzną od zakończenia II wojny światowej”, była zarazem największym współczesnym testem bojowym chińskiego uzbrojenia. Eskalował również konflikt między Afganistanem i Pakistanem – w październiku Pakistan

¹ Autorzy poszczególnych części: Kamila Pronińska – wprowadzenie, Sudan, DRK; Leon Pińczak – Ukraina–Rosja, Mjanma; Kinga Szalek – konflikty w Sahelu.

² W niniejszym artykule jednym z podstawowych kryteriów selekcji konfliktów zbrojnych jest ich intensywność. Przyjmujemy definicję Peace Research Institute in Oslo, zgodnie z którą za wojnę (czyli konflikt wysokiej intensywności) uznaje się konflikt, którego skutkiem jest więcej niż 1000 ofiar bezpośrednich działań zbrojnych (ang. *battle-related deaths*) rocznie. Według danych PRIO dostępnych w momencie pisania artykułu, a zatem za rok 2024, spośród 61 konfliktów zbrojnych (typu *state-based*) toczyły się aż 4 konflikty międzynarodowe (Ukraina–Rosja, Izrael–Iran, Wielka Brytania/USA – Jemen, Pakistan–Afganistan) i 16 umiędzynarodowionych. W 2024 r. 11 konfliktów spełniało kryterium wysokiej intensywności. Liczba konfliktów państwowych była najwyższa od 1946 r.! (S.A. Rustad, „Conflict trends: A global overview, 1946–2024”, PRIO Paper 2025).

przeprowadził serię nalotów na Kabul, a także ataki dronowe w prowincjach Kandahar i Helmand, afgańscy talibowie zaś zaatakowali m.in. przygraniczne pakistańskie posterunki wojskowe. Trwająca 12 dni wojna między Izraelem a Iranem (13–24 czerwca), która rozpoczęła się od zbombardowania irańskich obiektów nuklearnych, obudziła obawy o kolejny konflikt bliskowschodni, którego implikacje dla bezpieczeństwa międzynarodowego byłyby wielowymiarowe i wykraczające znacznie poza region Bliskiego Wschodu³. USA i Wielka Brytania kontynuowały z kolei ostrzał pozycji Huti w Jemenie, zwiększając jeszcze bardziej intensywność tego konfliktu w warunkach wycofywania się z zaangażowania zbrojnego dotychczasowych aktorów zewnętrznych (w tym ZEA). W lipcu nastąpiła również eskalacja konfliktu granicznego między Kambodżą i Tajlandią. Tym razem obie strony rozmieściły i wykorzystały w konflikcie ciężkie uzbrojenie, w tym artylerię, myśliwce i okręty wojenne. W rezultacie starcia zbrojne przyniosły najwięcej ofiar śmiertelnych tego konfliktu od 2011 r. i setki tysięcy uchodźców wewnętrznych⁴.

Kolejnym trendem było „budzenie się” mniej aktywnych w ostatnich latach konfliktów zbrojnych. Często po latach niższej intensywności działań zbrojnych konflikty powracają z nową siłą i w nowych konfiguracjach stron walczących. Na przykład Syria – gdzie od 2011 r. toczył się najbardziej intensywny konflikt zbrojny – po roku od obalenia reżimu al-Asada i zwycięskiej ofensywy sił HTS i koalicji ponownie doświadczała starć zbrojnych (w tym między siłami rządowymi a sprzymierzonymi z Zachodem w trakcie wojny domowej Syryjskimi Siłami Demokratycznymi), zamachów terrorystycznych i zwiększonej aktywności Państwa Islamskiego (IS), które w grudniu przeprowadziło największy od lat zamach na amerykańskie i syryjskie służby bezpieczeństwa, w końcu przemocy jednostronnej, w tym zwłaszcza skierowanej wobec mniejszości religijnych. Działania zbrojne powróciły także do Tigraju; kontynuowane były walki między armią a niepaństwowymi ugrupowaniami zbrojnymi w Amhara i Oromo. Jest to szczególnie niepokojące, gdyż niedawna wojna w Etiopii pochłonęła ok. 600 tys. ofiar śmiertelnych i przyniosła miliony uchodźców⁵. Innym przykładem konfliktu, który powraca na listę wojen, jest konflikt w DRK. Niektóre konflikty, w tym Somalia, Jemen czy konflikty w regionie Sahelu, przez lata nie znikają z listy wojen, niosąc poważne implikacje dla bezpieczeństwa międzynarodowego. Również konflikt Izrael-Palestyna pozostawał w gronie wojen i zarazem największych współczesnych katastrof humanitarnych. Miał on zarazem wpływ na

³ Szerzej o wojnie Izrael-Iran zob. P. Śledź, „Zbrojenia i kontrola zbrojeń w 2025 r.: w stronę »asertywnego rozbrojenia«”, w niniejszym tomie.

⁴ Zob. więcej: Su Mon, „Cambodia-Thailand: Border violence turns more violent and deadly – expert comment”, ACLED, 30 lipca 2025 r., <https://acleddata.com/expert-comment/cambodia-thailand-border-violence-turns-more-violent-and-deadly-expert-comment> (dostęp: 30.01.2026).

⁵ S.A. Rustad, op. cit.

dynamikę innych konfliktów zbrojnych w regionie. Z racji systematycznego wzrostu liczby konfliktów spełniających kryterium wysokiej intensywności wiele z nich nie znalazło się w tegorocznej odsłonie analiz konfliktów zbrojnych na łamach *Rocznika Strategicznego*. W niniejszym artykule skupiamy się na dynamice następujących konfliktów wysokiej intensywności w 2025 r.: Ukraina–Rosja, Sudan, DRK, Sahel, Mjanma. Konflikty bliskowschodnie analizowane są w innych rozdziałach *Rocznika Strategicznego*⁶.

Ukraina – w przededniu ostatniej bitwy

Czwarta kampania wojny rosyjsko-ukraińskiej nie przyniosła rozstrzygnięcia w kwestii tego, która ze stron dysponuje większym zasobem środków oraz determinacją niezbędną do zasadniczej zmiany sytuacji na linii frontu. Na polu walki dominującą rolę w sposób definitywny przejęły systemy bezzałogowe, co wymusza rewizję dotychczasowych sposobów postrzegania największego konfliktu zbrojnego w Europie od czasu II wojny światowej. Zmiany zachodzące na poszczególnych odcinkach frontu, choć miejscami istotne z punktu widzenia taktycznego, nie doprowadziły do zmiany trajektorii wojny. W konsekwencji analiza konfliktu wyłącznie przez pryzmat przesunięć linii frontu traci na użyteczności poznawczej. Bardziej adekwatnym podejściem analitycznym staje się ujęcie w kategoriach domen prowadzenia działań zbrojnych – zarówno kinetycznych (lądowej, powietrznej, morskiej i kosmicznej), jak i niekinetycznych (cybernetycznej) – oraz uwzględnienie postępującej robotyzacji pola walki, wspieranej mechanizmami sztucznej inteligencji, co pozwala trafnie uchwycić strukturalne uwarunkowania i dynamikę konfliktu.

Pod koniec 2024 r. stało się jasne, że o wyniku wojny w coraz mniejszym stopniu decydują bezpośrednie zmiany na linii frontu, w coraz większym zaś – odporność zaplecza wojskowo-przemysłowego oraz efektywność systemów mobilizacyjnych obu stron. Odpowiedzią na utrwalający się charakter wojny pozycyjnej, operacyjną stagnację oraz narastające deficyty zasobowe w 2025 r. stała się strategia „systemowego wyniszczenia”, która zaczęła determinować działania zarówno Rosji, jak i Ukrainy⁷. Jej istotą pozostaje równoległe oddziaływanie na trzy kluczowe komponenty zdolności przeciwnika: potencjał militarny, ekonomiczne podstawy prowadzenia wojny oraz wolę polityczną i spójność społeczną. W tej logice podstawowym celem strony rosyjskiej nie jest zajmowanie terytorium, lecz przede wszystkim długotrwała degradacja

⁶ Zob. W. Lizak, „Bliski Wschód: rok niepewności”, w niniejszym tomie, s. 367–381; P. Śledź, op. cit.

⁷ Zob. analizę uwarunkowań trwającej wojny na wyniszczenie autorstwa byłego naczelnego dowódcy Sił Zbrojnych Ukrainy, a obecnie ambasadora Ukrainy w Wielkiej Brytanii, gen. Walerija Żalużnego: „General Valerii Zaluzhnyi: Ukraine’s path to victory”, *The New Statesman*, 19 listopada 2025 r., <https://www.newstatesman.com/world/europe/ukraine/2025/11/general-valerii-zaluzhnyi-ukraines-path-to-victory> (dostęp: 27.01.2026).

zdolności obronnych Ukrainy oraz systematyczne wyczerpywanie jej zasobów ludzkich, materiałowych i organizacyjnych. Postępy terytorialne mają charakter wtórny i traktowane są jako efekt uboczny działań podporządkowanych utrzymaniu relatywnie korzystnego – z perspektywy Rosji – stosunku strat.

Domena lądowa

Rok 2025 był dla Ukrainy niekorzystny pod względem strat terytorialnych w porównaniu z dwoma poprzednimi latami wojny⁸. Po raz pierwszy od początku pełnowymiarowej inwazji Siły Zbrojne Ukrainy prowadziły działania zbrojne niemal wyłącznie w formule strategicznej obrony, uzupełnianej lokalnymi kontratakami, bez operacji o skali porównywalnej z ofensywą charkowską czy kurską. Ukraina skoncentrowała się na rozbudowie systemu umocnień oraz utrzymaniu kluczowych węzłów logistycznych⁹.

Wojska państwa agresora zachowały w 2025 r. inicjatywę strategiczną, dysponując większymi zasobami ludzkimi i materialnymi, co umożliwiało im wybór zarówno czasu, jak i kierunków kontynuowania ofensywy prowadzonej w Donbasie od 2023 r.¹⁰ Operacyjnie istotnym początkiem relatywnie korzystnego dla strony rosyjskiej roku był upadek Welykiej Nowosiłki w styczniu 2025 r., stanowiący domknięcie blisko dwuletniej operacji ukierunkowanej na opanowanie Wuhłedaru i południowej części obwodu donieckiego. Załamanie ukraińskiej obrony na tym odcinku było w dużej mierze skutkiem kumulacji narastających w toku wojny problemów organizacyjnych¹¹. Ograniczone kontrataki strony ukraińskiej miały charakter interwencyjny

⁸ Według Instytutu Badań nad Wojną (ISW) w 2025 r. Ukraina utraciła na rzecz wojsk rosyjskich 4669 km² terytorium (ok. 500 km² więcej niż w 2024 r.), co oznaczało niemal ośmiokrotność rosyjskich zdobyczy terytorialnych z 2023 r. (584 km²). Szacunki wskazują, że do wiosny 2026 r. łączne straty osobowe Ukrainy i Rosji mogą sięgnąć 2 mln żołnierzy, czyniąc ten konflikt jednym z najbardziej kosztownych w historii wojen pod względem relacji strat ludzkich do postępów terytorialnych. Zob. np.: S.G. Jones, R. McCabe, „Russia’s grinding war in Ukraine”, Center for Strategic and International Studies, <https://www.csis.org/analysis/russias-grinding-war-ukraine>, 27 stycznia 2026 r. (dostęp: 28.01.2026).

⁹ Podlegająca resortowi obrony Państwowa Specjalna Służba Transportu zbudowała ponad 3 tys. km rowów przeciwpancernych, 16 tys. km rubieży zaporowych oraz 4,3 tys. km przeszkód o obniżonej wykrywalności – od obwodu kijowskiego po doniecki. Ponadto w 2025 r. siatkami antydronowymi pokryto 534 km ukraińskich dróg, najwięcej w obwodzie sumskim. Zob. „The State Special Transport Service set up more than 534 km of anti-drone protection in 2025”, Ministerstwo Obrony Ukrainy, 12 stycznia 2026 r., <https://mod.gov.ua/en/news/the-state-special-transport-service-set-up-more-than-534-km-of-anti-drone-protection-in-2025> (dostęp: 29.01.2026).

¹⁰ Z danych ukraińskich wynika, że przeciwnik dysponuje trzykrotną przewagą w siłach i środkach, a na głównych kierunkach koncentracji wysiłków może uzyskiwać przewagę nawet czterdo sześciokrotnie.

¹¹ Szerzej zob. L. Pińczak, „Fotografia wojny rosyjsko-ukraińskiej: czwarty wojenny rok – karuzela w dyplomatycznym cyrku”, w niniejszym tomie.

i były podejmowane przede wszystkim w celu stabilizacji zagrożonych odcinków frontu, na których rosyjskie przełamania niosły ryzyko konsekwencji o charakterze operacyjnym. Taka sytuacja wystąpiła m.in. w rejonach przygranicznych obwodu sumskiego, gdzie wojska rosyjskie, podążające za wycofującymi się spod Sudży oddziałami ukraińskimi, zostały zatrzymane w odległości niespełna 20 km od stolicy obwodu¹². Podobny charakter miały walki w rejonie tzw. przełamania dobropilskiego, gdzie na początku sierpnia 2025 r. siły rosyjskie niemal doprowadziły do załamania północnego skrzydła obrony Pokrowska, jak również w rejonie Kupiańska, którego „wyzwolenie” zostało przedwcześnie ogłoszone przez rosyjskie dowództwo¹³. Równocześnie działania wojenne rozszerzyły się na kolejne regiony Ukrainy – latem 2025 r. konflikt objął również obwód dniepropetrowski. W obwodzie zaporoskim walki toczyły się w Hulajpolu, a linia frontu systematycznie zbliżała się do Zaporozża, którego peryferia znalazły się w zasięgu rosyjskich bezzałogowych środków napadu powietrznego¹⁴.

Głównym celem zgrupowania wojsk Federacji Rosyjskiej pozostawało opanowanie aglomeracji Pokrowska i Myrnohradu w zachodniej części obwodu donieckiego. Pomimo deklaracji Kremla z końca 2025 r. o ich przejęciu ośrodki te w styczniu 2026 r. w dużej mierze pozostawały w tzw. szarej strefie, w której żadna ze stron nie sprawowała efektywnej kontroli, a starcia toczyły się o każdą ulicę i każdy budynek. Równolegle wojska rosyjskie pod koniec 2025 r. prowadziły intensywne działania bojowe w zurbanizowanych rejonach innych kluczowych miast, takich jak Kostiantyniwka, Łyman oraz Siewiersk¹⁵. Kierunki uderzeń oraz tempo nacisku na ukraińską obronę wskazują, że w przypadku braku rozstrzygnięć na poziomie politycznym

¹² Kluczową rolę w wyparci ukraińskich jednostek z obwodu kurskiego, do czego doszło na przełomie marca i kwietnia 2025 r., odegrały m.in. liczący około 15 tys. żołnierzy kontyngent północnokoreański, a także zaangażowanie wyspecjalizowanych rosyjskich jednostek bezzałogowych, takich jak „Rubikon”, które skutecznie sparaliżowały bezpośrednie zaplecze logistyczne sił ukraińskich. Istotnym elementem działań była również operacja przeprowadzona z wykorzystaniem infrastruktury kanalizacyjnej, co umożliwiło fragmentaryzację i rozbięcie ukraińskiej obrony.

¹³ Jednocześnie walki o Pokrowsk i Czaśiw Jar w obwodzie donieckim oraz Kupiańsk w obwodzie charkowskim ilustrują bezprecedensowo niski poziom postępów terytorialnych – najniższy w ujęciu historycznym od czasu I wojny światowej – wynoszący średnio 36 m na dobę działań bojowych. Zob. S.G. Jones, R. McCabe, op. cit.

¹⁴ W związku z uznaniem obwodu zaporoskiego za część Federacji Rosyjskiej jesienią 2022 r., na mocy fikcyjnych referendów, Zaporozże pozostaje jednym ze strategicznych celów rosyjskiej ofensywy. Według szefa Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej gen. Walerija Gierasimowa pod koniec stycznia 2026 r. jednostki rosyjskie znajdowały się ok. 15 km od administracyjnych granic miasta, co potwierdzają również dane strony ukraińskiej – z zastrzeżeniem, że chodzi o niewielkie grupy piechoty infiltrujące ukraińskie pozycje, a nie o duże zgrupowania wojsk.

¹⁵ Ostatnie miasto zostało zajęte przez wojska rosyjskie pod koniec 2025 r., co doprowadziło do odmrożenia odcinka frontu pozostającego w bezruchu od 2023 r.

rok 2026 może przynieść szeroko zakrojoną kampanię wokół aglomeracji kramatorsko-słowińskiej, stanowiącej ostatni duży węzeł obronny Ukrainy i potencjalne zwieńczenie trzyletniej bitwy o Donbas.

Modyfikacji uległa taktyka wojsk rosyjskich. Wraz ze spadkiem efektywności tzw. szturmów mięsnych, tracących użyteczność w warunkach dominacji pola walki przez bezzałogowe systemy rozpoznawczo-uderzeniowe, większy nacisk położono na działania niewielkich, kilkusobowych pododdziałów piechoty funkcjonujących w ścisłej koordynacji ze wsparciem powietrznym i artyleryjskim¹⁶. Taktyka ta opiera się na infiltracji jako formie manewru, polegającej na wykorzystaniu rozproszonej piechoty do stopniowego przenikania w głąb ukraińskich pozycji obronnych. Równolegle nie zrezygnowano z ciągłego wywierania presji na pozycje przeciwnika, często w formie frontalnych natarć prowadzonych pod osłoną intensywnego ognia artyleryjskiego, przy absolutnej tolerancji strat osobowych¹⁷. Archaiczną logikę frontalnego nacisku uzupełniał postęp technologiczny, który przejawiał się w rosnącym wykorzystaniu systemów bezzałogowych. Adaptacja ta umożliwiła wojskom rosyjskim utrzymywanie stałej presji na linii frontu. Pomimo lokalnych sukcesów Moskwa nadal nie dysponowała zasobami wystarczającymi do zadania rozstrzygającego ciosu, który pozwoliłby zakończyć konflikt na jej warunkach w krótkim horyzoncie czasowym. Nie ulega jednak wątpliwości, że w perspektywie średniookresowej zachowuje zdolność do pełnego opanowania regionu Donbasu.

Domena powietrzna

O ile na początku 2025 r. przewaga w zastosowaniu taktycznych dronów należała do strony rosyjskiej, o tyle w ciągu roku doszło do stopniowego wyrównania zdolności obu stron. Ukształtował się względny parytet technologiczny, wynikający z dostępu Ukrainy do własnych, prężnie rozwijających się rozwiązań oraz systemów zachodnich, a Rosji – do krajowych scentralizowanych programów, uzupełnianych komponentami pochodzenia irańskiego,

¹⁶ Mimo wprowadzonych zmian taktycznych ukraińskie Ministerstwo Obrony w grudniu 2025 r. informowało o wizualnie potwierdzonych 35 tys. zabitych żołnierzy rosyjskich, co odpowiada szacunkom miesięcznego napływu nowych rekrutów po stronie rosyjskiej. Na 2026 r. wyznaczono cel zadawania strat na poziomie do 50 tys. żołnierzy miesięcznie. Zob. A. Protz, „Ukraine aims to inflict up to 50,000 casualties on Russia per month, defence minister says”, *Ukrainska Pravda*, 20 stycznia 2026 r., <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2026/01/20/8017044/> (dostęp: 29.01.2026).

¹⁷ Relacje ukraińskich żołnierzy wskazują, że po nawiązaniu kontaktu ogniowego oddziały przeciwnika wycofują się na niewielką odległość, po czym następuje zmasowane użycie środków rażenia na wskazany obszar – przede wszystkim dronów FPV oraz artylerii lufowej i raketowej – w celu dezorganizacji pozycji obronnych i stworzenia warunków do ponownego natarcia pododdziałów szturmowych. W pewnym zakresie działanie to przypomina taktykę napadu ogniowego.

chińskiego i północnokoreańskiego. Stan ten utrudnił osiągnięcie trwałej przewagi technologicznej przez którąkolwiek ze stron i utrwalił nową fazę wojny pozycyjnej, prowadzonej w warunkach wysokiego nasycenia przestrzeni powietrznej bezzałogowymi platformami bojowymi.

Kampania 2025 r. przyniosła istotną ewolucję na poziomie taktycznym w wykorzystaniu bezzałogowych systemów powietrznych. Jedną z najważniejszych zmian było wdrożenie przez Ukrainę koncepcji tzw. obrony strefowej, polegającej na utworzeniu wielowarstwowej strefy rażenia o głębokości sięgającej 20–25 km od linii styczności wojsk, co umożliwiło skuteczne ograniczenie swobody manewru przeciwnika oraz częściową kompensację rosyjskiej przewagi w zakresie liczebności wojsk i sprzętu ciężkiego¹⁸. Ukształtował się również swoisty dronowy wyścig zbrojeń, oparty na logice szybkich iteracji technologicznych. Obie strony równolegle rozwijały systemy bezzałogowe, środki ich zwalczania oraz zdolności walki radioelektronicznej. W konsekwencji klasyczne komponenty domeny powietrznej coraz częściej pełniły funkcję podporządkowaną wobec systemów bezzałogowych, działając przede wszystkim jako elementy wsparcia rozpoznania, naprowadzania i rażenia celów. Jednocześnie niedobory piechoty po obu stronach, w połączeniu z gwałtownym rozwojem bezzałogowych środków rażenia, doprowadziły do erozji klasycznie rozumianej, ciągłej linii frontu. W coraz większym stopniu była ona zastępowana modelem punktowej obecności sił i środków, sprzyjającym popularyzacji taktyki infiltracji. W 2025 r. obie strony przeszły również do strukturalnego formowania wyspecjalizowanych wojsk bezzałogowych. Po stronie ukraińskiej Siły Systemów Bezzałogowych osiągnęły zdolności masowego rażenia celów, natomiast w Siłach Zbrojnych Federacji Rosyjskiej zakończono proces formowania analogicznego rodzaju wojsk¹⁹.

Niemожność uzyskania rozstrzygającej przewagi w domenach powietrznej i lądowej doprowadziła do intensyfikacji wzajemnych kampanii przeciwko infrastrukturze krytycznej. W 2025 r. Ukraina nasiliła naloty na terytorium

¹⁸ Miesięczne straty czołgów i bojowych wozów opancerzonych w drugiej połowie 2024 r. były niższe o ok. 40–50% względem analogicznych okresów lat 2022–2023, natomiast w pierwszej połowie 2025 r. utrzymywały się na poziomie nawet ok. 60% niższym niż odnotowywane w miesiącach szczytowej intensywności walk. W konsekwencji coraz większą rolę, przede wszystkim w wymiarze logistycznym, zaczęły odgrywać tradycyjne zwierzęta juczne, takie jak konie i osły. Zob. „The Russian army is losing way less equipment now. What’s the reason?”, Important Stories, 9 września 2025 r., <https://istories.media/en/stories/2025/09/09/less-equipment-losses/> (dostęp: 28.01.2026).

¹⁹ W ramach grywalizacji pola walki Ukraina wdrożyła system punktów bonusowych przyznawanych jednostkom za skuteczne rażenie celów przeciwnika. W 2025 r. ukraińskie bezzałogowe statki powietrzne przeprowadziły ponad 819 tys. udokumentowanych aktów ataku na cele wroga. Zob. „‘Army of Drones Bonus’ program delivers results: nearly 820,000 Russian targets hit in 2025, says Mykhailo Fedorov”, Ministerstwo Obrony Ukrainy, 26 stycznia 2026 r., <https://mod.gov.ua/en/news/army-of-drones-bonus-program-delivers-results-nearly-820-000-russian-targets-hit-in-2025-says-mykhailo-fedorov> (dostęp: 28.01.2026).

Federacji Rosyjskiej, koncentrując się na rafineriach ropy naftowej oraz obiektach kompleksu wojskowo-przemysłowego²⁰. Skala i geografia tych ataków doprowadziły po stronie rosyjskiej do powstania analogicznych dylematów, jakie Rosja narzuciła Ukrainie w 2022 r., zmuszając systemy obrony powietrznej do trudnych wyborów priorytetów między ochroną infrastruktury energetycznej, zaplecza przemysłowego i obiektów wojskowych. W efekcie nawet ograniczone liczbowo uderzenia generowały nieproporcjonalnie wysokie koszty. Rosja z kolei odpowiadała atakami na ukraińskie porty, cywilne jednostki pływające oraz kluczowe obiekty infrastruktury krytycznej, w tym infrastrukturę energetyczną, co doprowadziło do bezprecedensowego kryzysu na przełomie 2025 i 2026 r.²¹ Równolegle nastąpił gwałtowny wzrost skali użycia bezzałogowych statków powietrznych przez stronę rosyjską. O ile pod koniec 2024 r. liczba wykorzystywanych dronów oscylowała w granicach 1–2 tys. miesięcznie, o tyle w lipcu 2025 r. sięgnęła ok. 6,5 tys., co świadczyło o przejściu Rosji do modelu masowego stosowania bezzałogowych systemów lotniczych jako podstawowego środka oddziaływania w domenie powietrznej²². Odpowiedzią Ukrainy było przyspieszone rozwijanie systemów przeciwdronowych, w tym wyspecjalizowanych dronów interceptorów, coraz częściej opartych na algorytmach sztucznej inteligencji.

Domena morska

Morski teatr działań wojennych w 2025 r. charakteryzował się wyraźnie mniejszą dynamiką zmian niż domeny lądowa i powietrzna. W porównaniu z poprzednimi latami konfliktu był to obszar o najniższym tempie ewolucji operacyjnej, w którym zasadnicze parametry pozostały w dużej mierze niezmienione. Najistotniejszą nowością była techniczna adaptacja ukraińskich bezzałogowych platform nawodnych, w tym ich doposażenie w środki obrony przeciwlotniczej. Integracja pocisków krótkiego zasięgu, takich jak AIM-9, stanowiła odpowiedź na rosnącą skalę wykorzystania przez stronę rosyjską śmigłowców szturmowych do zwalczania ukraińskich dronów morskich. Ukraina utrzymała pozycję jednego z globalnych liderów w rozwoju

²⁰ W 2025 r., według danych Sztabu Generalnego Ukrainy, ukraińskie siły zbrojne zaatakowały 719 celów na terytorium Federacji Rosyjskiej, wyrządzając szkody rzędu 15 mld USD. W europejskiej części Rosji alarmy lotnicze ogłaszano niemal we wszystkich regionach, z wyjątkiem krańców Dalekiej Północy. Na początku października ukraińskie drony po raz pierwszy przeleciały nad Uralem i dotarły do miasta Tiumeń, oddalonego o niemal 2 tys. km od granicy z Ukrainą.

²¹ Na początku 2026 r. dostępna moc wytwórcza Ukrainy spadła z 33,7 GW sprzed pełnowymiarowej inwazji do ok. 14 GW. Uszkodzeniu uległo ok. 50% obiektów hydroenergetycznych oraz 70% infrastruktury przesyłowej energii elektrycznej.

²² Łącznie w 2025 r. Ukrainę zaatakowało ponad 55 tys. dronów typu Shahed i konstrukcji pokrewnych – pięciokrotnie więcej niż w 2024 r.

bezzałogowych systemów morskich – w tym podwodnych²³. Systemy te w praktyce istotnie ograniczyły swobodę operacyjną Marynarki Wojennej Federacji Rosyjskiej na Morzu Czarnym, a pod koniec roku zaczęły służyć również do działań wymierzonych w tankowce rosyjskiej tzw. floty cieni na akwenach oddalonych od bezpośredniego teatru działań²⁴.

W ciągu 2025 r. na akwenie Morza Czarnego dochodziło do wzajemnych uderzeń na jednostki pływające oraz elementy infrastruktury portowej, jednak ich skala i skutki nie doprowadziły do wykształcenia trwałego trendu. W rezultacie żadna ze stron nie była w stanie osiągnąć panowania na morzu ani wykorzystać domeny morskiej jako narzędzia uzyskania decydującej przewagi w wojnie. W ujęciu całościowym morski teatr działań pozostawał domeną o znaczeniu wtórnym wobec lądu i powietrza.

Domena kosmiczna i cybernetyczna

Stały dostęp do systemów satelitarnych w praktyce wyeliminował możliwość skrytej koncentracji dużych zgrupowań wojsk. Umożliwia on szybkie wykrywanie zmian w rozmieszczeniu sprzętu, magazynów amunicji oraz umocnień przeciwnika. Dane te są wykorzystywane przez obie strony do korygowania ognia w czasie zbliżonym do rzeczywistego oraz do planowania uderzeń na cele położone w głębi zaplecza operacyjnego. Kluczowym elementem tej architektury stał się system łączności satelitarnej Starlink, który zapewnił Ukrainie odporne na zakłócenia i fizyczne zniszczenie infrastruktury naziemnej środowisko dowodzenia i łączności, umożliwiając utrzymanie kontroli nad wojskami nawet w warunkach izolacji poszczególnych rejonów. W 2025 r. wykorzystanie terminali tego systemu odnotowano również po stronie rosyjskiej, co doprowadziło do pozornego parytetu w dostępie do łączności na poziomie taktycznym²⁵. Parytet ten maskuje jednak istotny rozdźwięk technologiczny. Rosyjski potencjał opiera się w znacznej mierze na inercji infrastruktury posowieckiej oraz imporcie komponentów za pośrednictwem państw trzecich, podczas gdy ukraiński rozwija się w ramach aktywnej współpracy z czołowymi firmami zachodnimi. W konsekwencji adaptacja Rosji do technologicznych uwarunkowań współczesnego pola walki

²³ 15 grudnia 2025 r. w Noworosyjsku drony Sub Sea Baby (podwodny wariant systemu Sea Baby) zaatakowały rosyjski okręt podwodny projektu 636 „Warszawianka”, będący nosicielem pocisków manewrujących Kalibr.

²⁴ Służba Bezpieczeństwa Ukrainy w grudniu 2025 r. poinformowała o ataku na tankowiec rosyjskiej tzw. floty cieni na Morzu Śródziemnym, na wodach międzynarodowych.

²⁵ Pod koniec stycznia 2026 r. Ukraina po raz pierwszy została zaatakowana przez drony kamikadze typu Shahed/Gierah sterowane z wykorzystaniem łączności Starlink. Prawdopodobnie jeden z takich bezzałogowców uderzył w poruszający się pociąg w obwodzie charkowskim, zabijając pięć osób. Nowy minister obrony Mychajło Fedorow niezwłocznie podjął konsultacje z firmą SpaceX.

ma w przeważającej mierze charakter reaktywny i odtwórczy, co w dłuższej perspektywie będzie pogłębiać lukę między dostępnymi środkami a rozwiązaniami wyznaczającymi nowe kierunki rozwoju sztuki wojennej.

Po czterech latach wojny cyberprzestrzeń oraz walka radioelektroniczna skonsolidowały się jako domena systemotwórcza dla wojny rosyjsko-ukraińskiej. Dowodzenie wojskami uległo daleko posuniętej cyfryzacji, tworząc model „przezroczystego pola walki” – przewagę w czasie rzeczywistym uzyskuje w nim ta strona, która szybciej przetworzy dane z dronów, satelitów i źródeł osobowych oraz przełoży je na natychmiastowy efekt kinetyczny. Intensyfikacji uległy rosyjskie operacje cybernetyczne, wykraczające daleko poza teatr działań wojennych i realizujące długofalowe cele strategiczne. Obejmują one m.in. kampanie manipulacji informacyjnej w państwach Zachodu czy nasilanie ataków na infrastrukturę krajów wspierających Ukrainę. Cyberprzestrzeń stała się w ten sposób narzędziem presji politycznej, ukierunkowanym na podważanie spójności koalicji wspierającej Kijów. Ukraina z kolei przeszła od chaotycznej obrony do budowy scentralizowanych struktur państwowych, co przełożyło się na dynamiczny rozwój krajowego rynku cyberbezpieczeństwa oraz powstanie unikatowych rozwiązań taktycznych, m.in. w dziedzinie systemów bezzałogowych i oprogramowania operacyjnego²⁶.

Automatyzacja pola walki

Po czterech latach konfliktu Ukraina przyjęła założenie o utrwaleniu się jego charakteru jako wojny na wyniszczenie, co przełożyło się na ukierunkowanie strategii na trzy zasadnicze cele: wzmocnienie obrony powietrznej, zatrzymanie rosyjskiej ofensywy przez zwiększanie strat przeciwnika oraz ograniczanie jego zasobów ekonomicznych. Kluczowym instrumentem realizacji tych założeń stała się postępująca automatyzacja pola walki oraz rosnąca rola algorytmicznych systemów przetwarzania danych, które w coraz większym stopniu determinują proces podejmowania decyzji operacyjnych. W marcu 2026 r. Ukraina rozpoczęła wdrażanie systemu Mission Control – jednolitej cyfrowej platformy zarządzania operacjami bezzałogowymi, funkcjonującej w ramach ekosystemu świadomości sytuacyjnej DELTA. Rozwiązanie to umożliwia integrację danych dotyczących parametrów misji oraz ich przetwarzanie w czasie zbliżonym do rzeczywistego, co prowadzi do standaryzacji obiegu informacji operacyjnej i zwiększenia przejrzystości procesu dowodzenia.

Równolegle postępuje integracja narzędzi sztucznej inteligencji z systemem zabezpieczenia logistycznego, w ramach której zapotrzebowanie na środki

²⁶ W 2025 r. Ukraina utworzyła Cyberwojska jako odrębny rodzaj sił zbrojnych w strukturze Sił Zbrojnych Ukrainy.

bezzałogowe generowane jest automatycznie na podstawie danych operacyjnych. Uzupełnieniem tego modelu jest rozwój platform umożliwiających partnerom zagranicznym trenowanie algorytmów na bazie rzeczywistych danych z pola walki, co przyspiesza cykl innowacyjny oraz skraca czas implementacji nowych rozwiązań.

W konsekwencji wojna rosyjsko-ukraińska przybrała formę konfliktu o bezprecedensowej iteracyjności technologicznej, w którym zdolność do szybkiej adaptacji oraz integracji nowych systemów staje się jednym z kluczowych czynników warunkujących przetrwanie w warunkach długotrwałej konfrontacji, wzmacniając komponent jakościowy i częściowo równoważąc ilościową przewagę przeciwnika.

Wnioski

Czwarta kampania wojny rosyjsko-ukraińskiej nie przyniosła jednoznacznej odpowiedzi co do wygranej lub przegranej którejkolwiek ze stron. Zwolennicy scenariusza pesymistycznego wskazują na niezdolność Kijowa do odzyskania utraconych terytoriów drogą militarną oraz krytyczną zależność Ukrainy od zachodniego wsparcia politycznego, finansowego i wojskowego. Bardziej optymistyczna interpretacja podkreśla zachowanie przez Ukrainę podmiotowości, zdolności do utrzymywania potencjału obronnego oraz prowadzenia operacji specjalnych o wysokim stopniu zaawansowania, w tym uderzeń dalekiego zasięgu na terytorium Federacji Rosyjskiej, sięgających nawet 2 tys. km²⁷.

Do końca 2025 r. konflikt uległ jakościowej transformacji: jego rozstrzygnięcie przestało zależeć wyłącznie od sytuacji na polu walki i bieżącej woli politycznej stron, a w coraz większym stopniu zaczęło być determinowane przez strukturalny próg odporności gospodarek narodowych oraz zdolność do długotrwałej mobilizacji zasobów. W praktyce oznacza to przesunięcie środka ciężkości działań z frontu na zaplecze przemysłowo-energetyczne, którego zniszczenie obie strony postrzegają jako najkrótszą drogę do wymuszenia rozstrzygnięcia na własnych warunkach. Sytuacja na linii styczności pozostaje względnie stabilna i kontrolowana, natomiast dynamika przyszłych negocjacji coraz wyraźniej zależy od stopnia przetrwania infrastruktury krytycznej. Równocześnie postępujące wdrażanie autonomicznych systemów bezzałogowych i rozwiązań opartych na sztucznej inteligencji tworzy potencjalne „punkty przełomu”, które w perspektywie średnio- i długoterminowej

²⁷ Mowa tu również o operacji SBU „Pajęczyna”, w wyniku której uderzono w kilkanaście samolotów rosyjskich sił strategicznych – platform, których po rozpadzie ZSRR Federacja Rosyjska nie jest w stanie odtwarzać w drodze produkcji seryjnej. Łącznie agresja przeciwko Ukrainie kosztowała Rosję utratę ok. 40% jej potencjału w zakresie powietrznych środków strategicznych. W 2025 r. jednostka SBU Alfa zniszczyła ponadto 15 statków powietrznych, w tym myśliwce z rodziny Su oraz śmigłowce Mi, wszystkie stacjonujące na lotniskach oddalonych od linii frontu.

mogą podważyć obecne reguły prowadzenia działań wojennych i przyczynić się do nagłej zmiany równowagi sił²⁸.

Sudan – między zwycięską ofensywą SAF w środkowym Sudanie a klęską w Darfurze i dramatem ludności w Al-Faszir

Na początku 2025 r., tj. po upływie ok. 20 miesięcy od rozpoczęcia wojny w Sudanie, wkraczała ona w nowy etap²⁹. Był to efekt rozpoczętej we wrześniu największej, skoordynowanej ofensywy sił Sudańskich Sił Zbrojnych (SAF) i sojuszniczych milicji przeciwko Siłom Szybkiego Wsparcia (RSF), której priorytetowym celem było wyparcie RSF z prowincji Chartum, a następnie z innych części kraju³⁰. Ofensywa z wykorzystaniem sił lądowych i powietrznych objęła Chartum, Sannar, Al-Dżazirę i Darfur Północny, co przyczyniło się do wzrostu intensywności konfliktu, mierzonej ofiarami bezpośrednich działań zbrojnych³¹. Już pod koniec 2024 r. RSF odnotowywały straty terytorialne, w tym utratę baz wojskowych i stolicy Sannar. W styczniu SAF udało się przejąć kontrolę nad wieloma strategicznymi miejscami i obiektami – Wan Madani (stolicą prowincji Al-Dżazira, strategicznie ważnym miastem na południe od Chartumu, położonym na szlakach komunikacyjnych łączących kilka prowincji), kwaterą główną wojsk w centralnym Chartumie, rafinerią Al-Jaili w Bahri, a z końcem stycznia także Um Rawaba w Kordofanie Północnym³². Wiele tych obiektów pozostawało pod kontrolą RSF od początku wojny, co znacząco ograniczało zdolności wojskowe SAF. W marcu SAF przejęły kontrolę nad pałacem prezydenckim w centralnym Chartumie, a następnie wraz z wycofaniem się RSF ze stolicy ogłoszono zajęcie miasta. Według danych

²⁸ Taki przełom może przynieść zacieśnianie współpracy między Ukrainą a firmą Palantir, czego przykładem było uruchomienie projektu Brave1 Dataroom – środowiska służącego do wykorzystywania danych bojowych w procesie trenowania modeli sztucznej inteligencji na potrzeby militarne. Zob. „Ministry of Defence launches Brave1 Dataroom, a secure environment for training military AI solutions”, Ministerstwo Obrony Ukrainy, 21 stycznia 2026 r., <https://mod.gov.ua/en/news/ministry-of-defence-launches-brave1-dataroom-a-secure-environment-for-training-military-ai-solutions> (dostęp: 27.01.2026).

²⁹ Wojna wybuchła w 2023 r. między dwoma ugrupowaniami – Sudańskimi Siłami Zbrojnymi (SAF) z gen. Abd al-Fattah al-Burhanem na czele i Siłami Szybkiego Wsparcia (RSF) dowodzonymi przez gen. Mohameda Hamdana Dagalo. O genezie i dynamice konfliktu zob. K. Pronińska et al., „Konflikty zbrojne w 2023 roku: intensywność, dynamika i regionalne znaczenie”, *Rocznik Strategiczny 2023/24*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2024, s. 136–140.

³⁰ O ofensywie wrześniowej SAF, którą rozpoczął największy skoordynowany atak SAF w Chartumie od początku wojny, i jej efektach do końca 2024 r. zob. eide, „Konflikty zbrojne wysokiej intensywności w 2024 r.: przebieg i implikacje dla bezpieczeństwa międzynarodowego”, *Rocznik Strategiczny 2024/25*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2025, s. 211–217.

³¹ Zgodnie z danymi PRIO w 2024 r. konflikt w Sudanie pochłonął ponad 5 tys. udokumentowanych ofiar działań zbrojnych (*battle related deaths*), zob. S.A. Rustad, op. cit., s. 10.

³² <https://www.securitycouncilreport.org/whatsinblue/2025/01/sudan-closed-consultations-5.php> (dostęp: 10.01.2026).

ACLED od końca września do połowy kwietnia SAF nie tylko odzyskały kontrolę nad mniej więcej 430 lokalizacjami w środkowym i południowym Sudanie, lecz także skutecznie okrążyły RSF, odcinając je od kluczowych szlaków dostaw i zasobów³³.

Choć straty terytorialne poniesione przez RSF były najpoważniejsze od początku wojny, to w innych regionach kraju, w tym zwłaszcza w Darfurze, armia nie była w stanie przeprowadzić równie skutecznej ofensywy. Mimo że sprzymierzone z SAF (od listopada 2023 r.) Połączone Siły Darfuru (Darfur Joint Forces, DJF)³⁴ odgrywały kluczową rolę w walkach o Al-Faszir, przez cały 2025 r. nie udało się im jednak powstrzymać RSF przed przejęciem kontroli nad tym ostatnim bastionem pozostającym w rękach SAF i sojuszników do października. Po 18 miesiącach oblężenia Al-Faszir³⁵ (miasto, które przed wojną liczyło 1,5 mln mieszkańców) padło, a RSF wkroczyły do miasta, dokonując masowych zbrodni na ludności cywilnej. Obrazy, jakie obieżyły świat, umieszczane przez samych członków RSF w mediach społecznościowych, były wstrząsające – przedstawiały egzekucje i torturowanie cywilów, w tym rannych w szpitalach i dzieci, zabójstwa osób chroniących się w szkołach czy próbujących uciekać z miasta. Na filmach bojownicy celebrowali dokonane pogromy i zapowiadali, że to nie koniec. Czystki na niearabskich mieszkańcach i przebywających w mieście uchodźcach wewnętrznych, w tym gwałty na kobietach, wpisywały się w model działania RSF, a wcześniej džandżawidów, znany od początku konfliktu w Darfurze jeszcze w 2003 r. Czystki etniczne to podstawowa forma przemocy jednostronnej w Darfurze, której sprawcami są członkowie RSF. Tym razem raporty organizacji humanitarnych i ONZ informują, jak niewielu osobom udało się uciec z miasta. W trakcie oblężenia wokół Al-Faszir RSF wybudowały ogromny wał z piasku, stanowiący barierę dla uciekających z miasta cywilów. Na początku roku szacowano,

³³ W raporcie ACLED podkreśla się rolę następujących trzech czynników zapewniających skuteczność prowadzonej przez SAF ofensywy: zwiększona rekrutacja żołnierzy, zawiązywanie nowych sojuszków między grupami zbrojnymi, w końcu słabość wewnętrzna i rozdrobnienie RSF („Two years of war in Sudan: How the SAF is gaining the upper hand, ACLED Report, 15 kwietnia 2025 r., <https://acleddata.com/report/two-years-war-sudan-how-saf-gaining-upper-hand>, dostęp: 10.01.2026).

³⁴ Koalicja pięciu byłych grup rebelianckich, które były aktywne w latach 2003–2020 w konflikcie w Darfurze, a następnie na mocy porozumienia z Dżuby 2020 r. stały się częścią rządu przejściowego. Na koalicję składają się następujące byłe ugrupowania rebelianckie: Ruch/Armia Wyzwolenia Sudanu (SLM/A) pod przewodnictwem Minniego Minawiego, Ruch Sprawiedliwości i Równości (JEM) pod przewodnictwem Jibrila Ibrahima, Sojusz Sudański, Ruch/Armia Wyzwolenia Sudanu – Rada Przejściowa (SLM/A-TC) oraz Zgromadzenie Sił Wyzwolenia Sudanu (GSLF).

³⁵ W maju 2024 r. RSF rozpoczęły oblężenie miasta po zajęciu dystryktu Mellit w Darfurze Północnym (60 km od Al-Faszir) graniczącego z Libią. Była to ważna zdobycz, gdyż umożliwiła zaopatrywanie sił RSF z wykorzystaniem szlaków libijskich. Zob. więcej: <https://acleddata.com/update/may-2024-sudan-rsf-sets-its-eyes-north-darfur> (dostęp: 10.01.2026).

że w śmiertelnej pułapce, jaką stało się miasto po ich wejściu, pozostawało 250 tys. osób. Masowe mordy, których dopuściły się RSF w kolejnych tygodniach, próbowano ukryć, paląc zwłoki lub zakopując je w masowych grobach, o czym donosiły światowe media³⁶. Generał Dagalo deklarował zaś wszczęcie wewnętrznego śledztwa w sprawie „aktów przemocy”. Dziennikarka Sara Monetta raportowała tymczasem dla NBC: „Krew jest widoczna z kosmosu, gdy ciała piętrzą się po bezprecedensowej w ostatnich czasach rzezi”³⁷. Ponad 20 lat po ludobójstwie w Darfurze, na które nie reagował świat, ówczesni sprawcy i ich następcy obecnie świętują kolejne zwycięstwa i dokonują kolejnych masakr. Na początku grudnia raportowano, że ponad 150 tys. mieszkańców Al-Faszir jest zaginionych, a brytyjskie źródła donosiły, że liczbę ofiar masakr dokonanych w pierwszych tygodniach szacuje się³⁸ na co najmniej 60 tys. osób!

Przejęcie z kontroli nad Al-Faszir dało RSF m.in. dostęp do kopalni złota i szlaków tranzytowych prowadzących przez Libię i Czad, co znacząco zwiększa możliwości samofinansowania ich działań zbrojnych. To zaś w połączeniu ze wsparciem, jakie otrzymują od swojego największego zewnętrznego patrona i dostawcy uzbrojenia – ZEA, nie zapowiada szybkiego zakończenia konfliktu zbrojnego i czystek etnicznych. Fronty działań zbrojnych nie ograniczały się poza tym do Darfuru czy środkowego Sudanu. Kolejnym strategicznie ważnym regionem, w którym rozgrywały się jedne z najkrwawszych bitew 2025 r., i równie jak prowincja Chartum istotnym dla dynamiki sudańskiej wojny domowej, był Kordofan Południowy. Ze względu na strategiczne położenie jest on niezwykle ważny dla obu stron konfliktu i zarazem przyszłości politycznej pogrążonego w wojnie i czystkach etnicznych kraju. Jeśli kontrolę przejęłyby siły al-Burhana, SAF uzyskałyby przewagę strategiczną dzięki odcięciu RSF od głównych szlaków komunikacyjnych i możliwości wyprowadzenia ofensywy zbrojnej w Darfurze. Jeśli utrzyma ją Dagalo – RSF będą konsolidować władzę i kontrolę nad znaczną częścią kraju, co może prowadzić do trwałego rozdrobnienia politycznego i tworzenia konkurencyjnych ośrodków

³⁶ Zob. S. Maclean, „Sudan’s RSF trying to cover up mass killings in el-Fasher, researchers say”, BBC, 16 grudnia 2025 r., <https://www.bbc.com/news/articles/c75veyzz2g2o> (dostęp: 18.12.2025).

³⁷ S. Monetta, „Visible from space, bloody sands expose the slaughter of tens of thousands in Sudan”, NBC, 1 listopada 2025 r., <https://www.nbcnews.com/world/africa/sudan-africa-civil-war-rapid-support-forces-el-fasher-massacre-rcna240708> (dostęp: 18.12.2025).

³⁸ W momencie pisania artykułu dane dotyczące ofiar były bardzo rozbieżne. ACLED mówiło o najkrwawszym tygodniu (26 października – 1 listopada) od początku wojny w Sudanie, podając bardzo zachowawcze szacunki – 1300 potwierdzonych ofiar cywilnych. 60 tys. ofiar to liczba, którą powoływali brytyjscy parlamentarzyści po analizach otrzymanych od badaczy akademickich (M. Townsend, „RSF massacres left Sudanese city ‘a slaughterhouse’, satellite images show”, *The Guardian*, 5 grudnia 2025 r., <https://www.theguardian.com/global-development/2025/dec/05/rsf-massacres-sudanese-city-el-fasher-slaughterhouse-satellite-images>, dostęp: 18.12.2025).

władzy³⁹, co znamy i z historii innych współczesnych konfliktów zbrojnych. W listopadzie i grudniu w Kordofanie Południowym trwały zatem działania zbrojne w nowej konfiguracji sił w sudańskiej wojnie domowej – w wyniku nowych zdobyczy terytorialnych zarówno RSF, jak i SAF.

Z perspektywy taktyki działań zbrojnych nowością w wojnie staje się coraz większe wykorzystywanie uzbrojonych dronów. Do tej pory to SAF dominowały w powietrzu, zarówno za sprawą konwencjonalnych sił, jak i dronów. Korzystały m.in. z dostarczonych przez Turcję modeli Bayraktar TB2 i Akinci (odegrały one ważną rolę w odbijaniu Chartumu), a także dronów Safaroog własnej produkcji wyposażonych w technologię przeciwwzakłóceńową o zasięgu 600 km⁴⁰. Z kolei RSF dzięki technologii dronowej znacząco zwiększyły zasięg rażenia (atakowane były m.in. bazy SAF w Port Sudan czy Chartumie). Drony stosowane były także podczas oblężenia Al-Faszir. Broń ta zmienia teatr działań zbrojnych, zmuszając obie strony konfliktu do zmian taktycznych i logistycznych. W konsekwencji np. al-Burhan podjął decyzję o przeniesieniu baz sił powietrznych wykorzystywanych w wojnie domowej do sąsiedniej Erytrei, z kolei RSF przyjęły białoruski system walki elektronicznej Groza-S, służący do identyfikacji i zakłócania lub oszukiwania nadlatujących dronów strony przeciwnej⁴¹.

Sudan to dziś państwo upadłe, zagrożenie regionalnego bezpieczeństwa i epicentrum jednego z największych kryzysów humanitarnych. Zgodnie z danymi OCHA i IMO pod koniec września 2025 r. 30,4 mln ludności w tym kraju potrzebowało pomocy humanitarnej, a 9,5 mln było uchodźcami wewnętrznymi, w tym 55% stanowiły dzieci⁴². Jednocześnie jest to jeden z najbardziej intensywnych i zarazem niewidzialnych dla opinii publicznej współczesnych konfliktów zbrojnych, w którym kluczowe role odgrywają nie dyplomacja, lecz siła zbrojna i wsparcie materialne, jakie strony otrzymują od zewnętrznych aktorów. Zjednoczone Emiraty Arabskie dozbierają RSF, wykorzystując trasy przerzutowe broni biegnące przez sąsiednie państwa: Libię, Czad, Republikę Środkowoafrykańską, i inne kraje afrykańskie. Arabia Saudyjska wspiera SAF i al-Burhana, który może liczyć także na pomoc Egiptu, Pakistanu i Turcji. Jak zwykle z Radą Bezpieczeństwa w tle, wyrażającą „wielki niepokój” i potępiającą „zbrodnie popełniane przez RSF”⁴³, ale nieskłoną do podjęcia bardziej

³⁹ W maju 2025 r. al-Burhan wyznaczył na stanowisko nowego premiera (obecna siedziba rządu znajduje się w Port Sudan) Kamila Idrisa. Z kolei Dagalo stanął na czele konkurencyjnego rządu z siedzibą w Nijala, stolicy Darfuru Południowego.

⁴⁰ „War without end: How drone warfare and failed diplomacy are fragmenting Sudan”, The Soufan Center, 24 października 2025 r.

⁴¹ Ibidem.

⁴² IOM, Sudan Displacement and Return Overview, 17 grudnia 2025 r., <https://dtm.iom.int/reports/sudan-displacement-and-return-overview?close=true> (dostęp: 10.01.2026).

⁴³ Security Council Press Statement on Sudan, SC/16204, 30 października 2025 r., <https://press.un.org/en/2025/sc16204.doc.htm> (dostęp: 10.01.2026).

radykałnych działań z zakresu tworzenia pokoju. W tych uwarunkowaniach geopolitycznych czystki etniczne, zbrodnie przeciwko ludzkości i ludobójstwa dzieją się na oczach świata przy bierności społeczności międzynarodowej i wpisują w rzeczywistość sudańskiej wojny domowej.

Rebelia AFC/M23 i wzrost intensywności konfliktu w Demokratycznej Republice Kongo

Początki M23 sięgają okresu po zakończeniu drugiej wojny w Kongu w 2006 r., kiedy to część bojowników Tutsi utworzyła Narodowy Kongres Obrony Ludu (CNDP) pod przywództwem byłego bojownika Rwandyjskiego Frontu Patriotycznego Laurenta Nkundy. CNDP stawiał się w roli obrońcy kongijskich Tutsi i otrzymał wsparcie rządu Rwandy. Aktywność zbrojna ugrupowania zakończyła się zawarciem ze stroną rządową porozumienia pokojowego 23 marca 2009 r. Przekształcono je wówczas w partię polityczną, a bojownicy mieli dołączyć do armii DRK (FARDC). Porozumienie załamało się i w 2012 r. byli bojownicy CNDP utworzyli M23 – nazwa miała symbolizować nieudany proces pokojowy i niedotrzymanie obietnic złożonych przez stronę rządową. Obecna agenda polityczno-ideologiczna rebelii nie jest jasna. Skrzydło polityczne – Sojusz Rzeki Kongo (AFC) – deklaruje walkę z władzą centralną w Kinszasie, podczas gdy trzon wojskowy (M23) wydaje się zainteresowany wyłącznie zdobyczami terytorialnymi, w tym kontrolą nad zasobnymi w surowce prowincjami na wschodzie DRK⁴⁴. Na to wszystko nakładają się interesy państw ościennych tradycyjnie już wspierających różne strony wojny domowej, co prowadzi do systematycznego jej umiędzynarodowiania.

Dynamika konfliktu kongijskiego w 2025 r. wyznaczana była przez aktywność różnych ugrupowań zbrojnych, zmieniające się sojusze, udział zbrojny aktorów zewnętrznych, ofensywę wspieranego przez Rwandę AFC/M23, a następnie kolejne zdobycze terytorialne tego ugrupowania i sprzymierzonych z nim milicji (Twirwaneho, Ngumino, RED-Tabara). Większą rolę w konflikcie w Kiwu Północnym odgrywały siły ADF (Allied Democratic Forces), które od 2020 r. są powiązane z IS i od tego czasu znane także pod nazwą ISCAP (Islamic State Central Africa Province). W tym mocno uproszczonym obrazie konfliktu, w którym w 2025 r. uwagę przyciągały głównie działania AFC/M23, nie należy zapominać, że w regionie działa ok. 120 ugrupowań zbrojnych o różnych zasobach, motywacjach czy zdolnościach operacyjnych, od sił rebelianckich, często wspieranych przez państwa ościenne, zmierzających do obalenia rządu w Kinszasie lub w krajach sąsiednich, przez ugrupowania warlordowskie, po milicje plemienne i ugrupowania dżihadystyczne.

⁴⁴ Zob. ICG, „The M23 offensive: Elusive peace in the Great Lakes”, ICG Report nr 320, 19 października 2025 r., <https://www.crisisgroup.org/africa/democratic-republic-congo-rwanda/320-m23-offensive-elusive-peace-great-lakes> (dostęp: 10.01.2026).

Siły AFC/M23 rozpoczęły ofensywę w grudniu 2024 r. od uderzenia ze wsparciem sił rwandyjskich (RDF) w Kiwu Północnym w kierunku Luberto. W Kiwu Północnym, a następnie Południowym – prowincjach z największymi zasobami surowcowymi i zarazem kluczowymi z perspektywy interesów bezpieczeństwa państw regionu Wielkich Jezior – na przestrzeni kilku miesięcy udało się rebeliantom przejąć kontrolę nad wieloma strategicznymi punktami, kopalniami, szlakami tranzytowymi. Stanowiły one punkt wyjścia do dalszej ekspansji – w styczniu AFC/M23 i RDF przejęły Gomę (stolicę Kiwu Północnego, jedno z najważniejszych miast dla handlu kongijskimi minerałami i zarazem miejsce stacjonowania sił ONZ – MONUSCO i sił SAMIDRC⁴⁵), a w lutym kontrolowały już Bukavu (stolicę Kiwu Południowego). ONZ ocenia, że po stronie M23 w tym okresie walczyło ok. 3–4 tys. żołnierzy rwandyjskich, udzielając wsparcia artyleryjskiego, logistycznego, operacyjnego i in.⁴⁶ Odbывало się to w okresie, kiedy Kinszasa pogrążona była w kryzysie politycznym – napięciach między opozycją a stroną rządową, prezydentem Félixem Tshisekedim, po ogłoszeniu przezeń planów zmiany konstytucji⁴⁷.

Zajmowaniu kolejnych terytoriów towarzyszyły masowe naruszenia międzynarodowego prawa humanitarnego przez obie strony konfliktu. Ostrzały artyleryjskie, uderzenia lotnictwa i dronów, wymiany ognia, do tego przymus jednostronny, zabójstwa, palenie wiosek tworzyły krajobraz pogrążonej w chaosie wojny i cierpieniach cywilów wschodniej części DRK. W ciągu pierwszych trzech miesięcy działań zbrojnych ACLED raportowało potwierdzone 2500 zabitych, a oficjalne dane rządowe mówiły o kolejnych tysiącach ofiar konfliktu⁴⁸. Według ONZ w trakcie samej ofensywy na Gomę zginęło od 900 do 2000 osób⁴⁹. Dane o ofiarach działań zbrojnych wskazują, że był to najkrwawszy rok od czasu drugiej wojny kongijskiej i zarazem przejście toczącego się od lat konfliktu we wschodniej DRK z listy konfliktów o niskiej

⁴⁵ Misja Stabilizacyjna Organizacji Narodów Zjednoczonych w Demokratycznej Republice Konga (MONUSCO) jest rozmieszczona w DRK od 2010 r. w liczbie 11 tys. żołnierzy. Większość sił stacjonowała w Gomie. Nie tylko nie odegrały one większej roli w trakcie walk o miasto, ale po jego przejściu M23 odcinały im dostawy elektryczności i wody, a także ograniczały przemieszczanie się. SAMIDRC to z kolei misja Południowoafrykańskiej Wspólnoty Rozwoju (SADC) w DRK rozmieszczona 15 grudnia 2023 r. w celu wsparcia FARDC w walce z rebelią we wschodniej DRK.

⁴⁶ L. Karr, „Africa File Special Edition: M23 March threatens expanded conflict in DR Congo and regional war in the Great Lakes”, *Critical Threats*, 31 stycznia 2025 r., <https://www.criticalthreats.org/analysis/africa-file-special-edition-m23-march-threatens-expanded-conflict-in-dr-congo-and-regional-war-in-the-great-lakes> (dostęp: 10.01.2026).

⁴⁷ Legitymacja rządu jest bardzo słaba z racji oskarżeń o sfałszowane wybory w 2023 r. Ponadto FARDC są słabe i odpowiedzialne za zbrodnie na ludności cywilnej.

⁴⁸ ACLED, „As M23 rebels take hold of eastern Congo, the Islamic State is capitalizing on the chaos”, 18 czerwca 2025 r., <https://acleddata.com/report/m23-rebels-take-hold-eastern-congo-islamic-state-capitalizing-chaos> (dostęp: 10.01.2026).

⁴⁹ CFR, „Conflict in the Democratic Republic of Congo”, grudzień 2025, <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/violence-democratic-republic-congo> (dostęp: 10.01.2026).

intensywności na listę wojen! Dramatycznie przedstawiała się też sytuacja cywilów, którzy uciekali czy to do obozów dla uchodźców wewnętrznych, czy do krajów sąsiednich. W toku 2025 r. liczbę nowych uchodźców oceniano na ok. pół miliona, a organizacjom humanitarnym systematycznie utrudniano docieranie do potrzebujących⁵⁰. Siły AFC/M23 praktykowały także zamykanie obozów dla uchodźców wewnętrznych, tak by przymuszać ludność do powrotu do miast czy wiosek, przeprowadziły również repatriację Tutsi z obozów w Rwandzie⁵¹.

Choć podejmowane były w tym czasie próby mediacji ze strony zewnętrznych aktorów, które nawet kończyły się symbolicznymi porozumieniami, nie miały one większego znaczenia dla dynamiki konfliktu i dla ludności cywilnej. Bitwy, które rozgrywały się w Kiwu Północnym i Południowym, przynosiły rebeliantom kolejne zdobycze terytorialne i kluczowe dla kontynuowania działań zbrojnych źródła dochodów (kopalnie minerałów i strategiczne korytarze tranzytowe). W rezultacie M23 kontrolowało m.in. największe w DRK kopalnie koltanu w Rubaya⁵², kopalnie złota Twangiza⁵³, a od 10 grudnia także Uvira – strategicznie ważny hub tranzytowy w Kiwu Południowym łączący Bukavu z Burundi.

Na kontrolowanych obszarach AFC/M23 organizuje swoją administrację⁵⁴, ściągą podatki (w tym od wydobywania minerałów), kontroluje wydobywanie, handel i przemysł zagrabionych minerałów, które najczęściej wywożone są do Rwandy⁵⁵. Kontrola korytarzy tranzytowych do krajów sąsiednich jest szczególnie ważnym narzędziem konsolidacji władzy i nadzoru nad gospodarką wojenno-przestępczą – siły AFC/M23 stawiają się w roli nie tylko ugrupowania zbrojnego, lecz także władzy odpowiadającej za regionalny handel, z którą

⁵⁰ AFC/M23 utrudnia działalność organizacjom humanitarnym, np. wprowadzając podatki do uiszczenia dla nowej administracji.

⁵¹ Zob. ICG, „The M23 offensive...”, op. cit.

⁵² Kopalnie zajęte zostały już w kwietniu 2024 r. Szacuje się, że przypada na nie ok. 15% światowego wydobycia koltanu.

⁵³ Kopalnia położona jest w tzw. złotym pasie Twangiza–Namoya, w Kiwu Południowym ok. 40 km na południe od Bukavu. Grabież złota z kopalni stała się pokaźnym źródłem dochodów dla M23. Koncesje na eksploatację złota z Twangiza posiadała chińska firma, która oceniała, że od maja do października M23 zagabiło złoto wartości 70 mln USD. Zob. M. Akalaare Adombila, „M23 rebels loot \$70 million worth of gold from Congo mine since May, company says”, Reuters, 21 października 2025 r., <https://www.reuters.com/world/africa/m23-rebels-loot-70-million-worth-gold-congo-mine-since-may-company-says-2025-10-21/> (dostęp: 10.01.2026).

⁵⁴ Za procesy decyzyjne w ramach AFC/M23 odpowiadają trzech liderzy – gen. Sultani Makenga za decyzje wojskowe, decyzje polityczne dotyczące dwóch prowincji kontrolowanych przez M23 podejmują zaś przewodniczący AFC Corneille Nangaa i stojący na czele M23 Bertrand Bisimwa. W prowincjach Goma i Bukavu rządzą gubernatorzy mianowani przez AFC/M23. Więcej: ICG, „The M23 offensive...”, op. cit.

⁵⁵ Zob. B. Karamuka, „M23 leverages taxes and minerals to sustain DRC operations”, *Jamestown Terrorism Monitor* 2025, t. 23(10).

muszą się liczyć zarówno inne ugrupowania rebelianckie, warlordowskie, przestępczość zorganizowana (jeśli chcą eksportować zrabowane minerały, muszą współpracować z M23), jak i państwa sąsiednie. Dla ludności cywilnej ten kolejny rozdział w kongijskiej wojnie domowej jest pełen dramatów, przejawiających się nie tylko w nowych falach uchodźców wewnętrznych i zewnętrznych, lecz także, jak wynika z raportów organizacji humanitarnych, w arbitralnych zatrzymaniach, porwaniach czy przymuszaniu ludności do pracy w kopalniach na terenach zajmowanych przez M23. Co więcej, ludzie są torturowani i przetrzymywani w dramatycznych warunkach w ośrodkach detencyjnych. International Crisis Group podkreśla, że choć liderzy AFC/M23 twierdzą, że wprowadzają bardziej efektywne zarządzanie aniżeli Kinszasa, to po pierwsze, wojska te przez lokalną ludność traktowane są jako siła okupacyjna, po drugie, swoje porządki wprowadzają przez przymus i przemoc (m.in. stosowanie przemocy seksualnej, zabójstwa), a także utrudniają komunikację ludności ze światem zewnętrznym (m.in. zakaz używania telefonów komórkowych)⁵⁶.

Eskalacja działań zbrojnych w drugiej połowie roku przyczyniła się do pogłębienia kryzysu politycznego w kraju⁵⁷. Ponadto z chaosu wywołanego ofensywą M23 korzystały i inne ugrupowania zbrojne operujące we wschodniej DRK, w tym ADF/ISCAP⁵⁸. Stwarza to dodatkowe wyzwania dla FARDC, które nie mają wystarczających zasobów i możliwości, by równolegle zwalczać kilka tak silnych grup zbrojnych. Na polu działań zbrojnych ADF/ISCAP (w przeciwieństwie do M23) unikają otwartych starć zbrojnych z FARDC i dlatego też prowadzą operacje głównie w wysuniętych na północnych obszarach, a przemoc skierowana jest przede wszystkim wobec ludności cywilnej⁵⁹. Kolejnym istotnym zjawiskiem jest dalsze umiędzynarodowienie wojny domowej. Oprócz RDF w DRK operują także siły zbrojne Ugandy (UPDF), rozmieszczone w Kiwu Północnym i Ituri. Wcześniej, tj. do kwietnia, wsparcia FARDC udzielały też siły międzynarodowe w ramach misji SAMIDRC. Po udanej ofensywie M23 na Gome, w wyniku której ok. 4 tys. żołnierzy SAMIDRC znalazło się w pułapce, a do tego poniosło straty własne, SADC zawarła w marcu porozumienie z AFC/M23, na podstawie którego najpierw wycofano żołnierzy i sprzęt z regionu Gomy i Sake, a następnie

⁵⁶ ICG, „The M23 offensive...”, op. cit.

⁵⁷ Prezydent DRK zaproponował utworzenie rządu jedności narodowej, opozycja odrzuciła tę propozycję.

⁵⁸ ISCAP działa we wschodniej DRK (w Kiwu Północnym, zwłaszcza w Berii i Ituri Północnym) i Ugandzie. Raport przygotowany dla RB ONZ wskazywał, że M23 i ADF zawarły porozumienie o unikaniu potyczek zbrojnych, tj. swego rodzaju „pakt nieagresji”, co miało być problemem dla sił rządowych. Jak piszą analitycy ACLED: „próbując powstrzymać postępy M23 w pierwszym kwartale 2025 roku, FARDC odwróciły uwagę od ADF, co umożliwiło islamistom nasilenie ataków na ludność cywilną” (za: ACLED, „As M23...”, op. cit.).

⁵⁹ Dane ACLED wskazują, że o ile w 2020 r. ADF/ISCAP odpowiadały za 11% przemocy w prowincji Ituri, o tyle w 2024 r. już za 40% (ibidem).

zakończono misję. Po wycofaniu SAMIDRC i osłabieniu MONUSCO, podobnie jak w czasach pierwszej i drugiej wojny w Kongu, rola krajów sąsiednich wspierających różne ugrupowania rebelianckie będzie jeszcze bardziej rosła. Wsparcie Rwandy dla AFC/M23 jest tym samym najbardziej znaczącym czynnikiem wpływającym na dynamikę obecnego konfliktu zbrojnego i destabilizację regionu, w tym napięcia między Rwandą i Burundi.

Przez lata konflikt w DRK raczej umykał uwadze społeczności międzynarodowej, a jej działania, w tym wysyłanie kolejnych misji pokojowych, były nieadekwatne do skali przemocy zbrojnej i chaosu, jakim od lat ogarnięte są wschodnie prowincje. W przypadku obecnej fazy konfliktu próby pokojowego rozwiązania były podejmowane przez różnych aktorów zewnętrznych. 21 lutego RB przyjęła rezolucję 2773, w której potępiała ofensywę M23 w Kiwu Północnym i Południowym i wzywała do wycofania się z zajętych terytoriów oraz likwidacji ustanowionych struktur administracji. Apelowała także do RDF o opuszczenie terytorium DRK, a do rządu kongijskiego – o zaprzestanie wsparcia dla FDLR⁶⁰. Równolegle trwały prace nad odnowieniem rezolucji 1533, która stanowi podstawę reżimu sankcyjnego. Ważną rolę w tym procesie odegrał raport Grupy Ekspertów⁶¹, przedstawiony w maju, który podsumowywał sytuację we wschodniej DRK. Zwraca on uwagę na masowe naruszenia praw człowieka zarówno przez FARDC, jak i ugrupowania rebelianckie, w tym zwłaszcza M23. W raporcie oceniono m.in. aktywność i terytorialną ekspansję M23 i RDF w Kiwu Północnym i Południowym, czyli w regionach zasobnych w strategiczne i drogocenne minerały, a także rolę, jaką odgrywają siły *proxy* (takie jak milicje Wazalendo czy FDLR) w działaniach rządowych⁶². Rezolucję 2783 odnawiającą sankcje i przedłużającą mandat Grupy Ekspertów przyjęto jednomyślnie w końcu czerwca⁶³.

Oprócz działań na poziomie ONZ prowadzone były mediacje między stronami konfliktu. Początkowo zaangażowana była w nie Angola w imieniu Unii Afrykańskiej, a następnie USA i Katar. Pierwsze porozumienie zawarto

⁶⁰ FDLR – Demokratyczne Siły Wyzwolenia Rwandy, bojówki Hutu operujące we wschodniej DRK, których geneza sięga ludobójstwa w Rwandzie i ucieczki zbrodniarzy z milicji Interahamwe do sąsiedniej DRK. Ich aktywność w regionie i zbrodnie popełniane na Tutsi kongijskich po 1994 r. były jednym z czynników wybuchu pierwszej wojny kongijskiej.

⁶¹ Wcześniejsza rezolucja odnawiająca sankcję i mandat Grupy Ekspertów była przyjęta 27 czerwca 2024 r. (rezolucja UNSEC 2738). Grupa Ekspertów wspomaga Komitet Sankcji ustanowiony na mocy rezolucji 1533. Jej mandat przedłużony został do 1 sierpnia 2026 r.

⁶² Oceniono, że rząd korzysta z usług bojówek, by szkolić i rekrutować żołnierzy na potrzeby armii rządowej, zob. <https://www.securitycouncilreport.org/whatsinblue/2025/06/democratic-republic-of-the-congo-vote-on-a-draft-resolution-renewing-the-sanctions-regime.php> (dostęp: 10.01.2026).

⁶³ Aktualne sankcje ONZ obejmują m.in. embargo na broń i pomoc wojskową (z wyłączeniem strony rządowej). Strona rządowa została wyłączona z embargo na broń w 2008 r., od tego czasu miało ono dotyczyć tylko niepaństwowych uczestników konfliktu.

w czerwcu w Waszyngtonie między rządami DRK i Rwandy (ten drugi zaprzeczał oficjalnie wspieraniu M23). Równolegle w Ad-Dausze toczyły się mediacje katarskie między rządem a AFC/M23, które doprowadziły do podpisania w lipcu deklaracji zasad⁶⁴. Żadne z tych wstępnych porozumień nie miało większego znaczenia ani dla ludności cywilnej, ani dla wygaszenia walk. Wysiłki pokojowe były kontynuowane, a administracja Trumpa wykazywała się w tym względzie szczególną determinacją. 4 grudnia podczas ceremonii w Białym Domu prezydenci Kagame i Tshisekedi podpisali Porozumienie waszyngtońskie na rzecz pokoju i dobrobytu. Jego celem jest zakończenie wojny i wzmocnienie współpracy ekonomicznej przez osiągnięcie stałego zawieszenia broni i rozbrowienie grup zbrojnych, powrót uchodźców i wycofanie rwandyjskich sił z DRK, w końcu integrację ekonomiczną w regionie. Centralnym elementem tej ostatniej ma być stworzenie bezpiecznych łańcuchów dostaw surowców krytycznych. Historia współczesnych konfliktów zbrojnych, w tym toczącego się od ponad dwóch dekad konfliktu we wschodniej DRK, uczy jednak, że obietnice i zobowiązania stron pozostają często bez pokrycia. W kolejnych miesiącach kontynuowane były bowiem zarówno walki, jak i wsparcie zewnętrznych aktorów dla kongijskich grup zbrojnych. Siły AFC/M23 utrzymywały, a w niektórych przypadkach nawet rozszerzały kontrolę nad terytoriami kluczowymi dla wydobywania i handlu CRM (*critical raw materials*)⁶⁵. Organizacje humanitarne donosiły równocześnie o kolejnych zbrodniach, do których dochodzi na obszarach kontrolowanych przez M23⁶⁶.

Sahel – niekończące się konflikty zbrojne z dżihadyzmem i zmianami klimatu w tle

W 2025 r. Sahel należał do głównych obszarów na świecie, które w szczególnie sposób zostały dotknięte kryzysem bezpieczeństwa. Państwa tego regionu od lat zmagają się z kryzysem ekonomicznym, boomem demograficznym, konfliktami politycznymi, kryzysem klimatycznym oraz konfliktami zbrojnymi, w tym konfliktami wysokiej intensywności. Jest to obszar zdominowany przez działalność lokalnych bojówek rebelianckich i separatystycznych oraz, przede wszystkim, ugrupowań dżihadystycznych. Toczące się tu konflikty zbrojne

⁶⁴ Do zawarcia porozumienia między DRK i Rwandą wzywała oba państwa rezolucja RB ONZ 2773 (2025) przyjęta jednomyślnie jeszcze w lutym. Z kolei deklaracja zasad podpisana między rządem a AFC/M23 dotyczyła m.in. ochrony cywilów, zawieszenia broni, wsparcia procesu pokojowego przez MONUSCO, zob. <https://news.un.org/en/story/2025/06/1165071>; <https://news.un.org/en/story/2025/07/1165441> (dostęp: 10.01.2026).

⁶⁵ Wprawdzie w styczniu ogłoszono wycofanie się M23 z Uvira, ale po pierwsze, przez cały styczeń docierały informacje, że oddziały tego ugrupowania wciąż są w mieście i dochodzi tam do starć z milicjami Wazalendo, po drugie, siły Rwandy wciąż były aktywne w DRK mimo zawartego porozumienia waszyngtońskiego.

⁶⁶ Zob. <https://www.hrw.org/news/2026/02/03/end-to-abuses-still-distant-in-dr-congo> (dostęp: 11.02.2026).

mają charakter transgraniczny, wykraczają bowiem poza granice państw. Do najbardziej intensywnych należą zarówno konflikty niepaństwowe pomiędzy poszczególnymi ugrupowaniami dżihadystycznymi, jak i konflikty państwowe, które rozgrywają się między państwowymi siłami zbrojnymi a ugrupowaniami fundamentalistycznymi. Do najsilniejszych i najbardziej aktywnych w regionie grup dżihadystycznych należą: Islamic State's West Africa Province (ISWAP)⁶⁷, Sahel Province of the Islamic State (ISSP)⁶⁸ oraz Jama'at Nusrat al-Islam wa-al-Muslimin (JNIM)⁶⁹ i Jama'atu Ahlis-Sunna Lidda'awati Wal-Jihad (JAS)⁷⁰. Główna oś konfliktu między fundamentalistami przebiega pomiędzy ugrupowaniami powiązanymi z IS a resztą ugrupowań, z czego ISSP oraz JNIM działają głównie w regionie Liptako-Gourma⁷¹, a ISWAP oraz JAS w dorzeczu jeziora Czad.

Na sytuację w regionie wpłynęła seria zamachów stanu w poszczególnych państwach. Od 2020 r. państwa Sahelu stopniowo znajdowały się pod rządami junt wojskowych⁷². Obecnie Nigeria, której północna część leży w dorzeczu

⁶⁷ Ugrupowanie wywodzi się z organizacji Boko Haram, która powstała w 2002 r. w Nigerii. W 2009 r. pod przywództwem Abubakara Shekau przyjęła nazwę JAS. Przywódca grupy zdecydował się złożyć w 2015 r. przysięgę wierności Państwu Islamskiemu w Iraku i Syrii (ISIS), tym samym przyjmując nazwę ISWAP. Rok później doszło do rozłamu w grupie. Shekau powrócił wraz z częścią zwolenników do nazwy JAS, a reszta bojowników wierna IS pozostała przy nazwie ISWAP. Od tej pory oba ugrupowania są pogrążone w konflikcie zbrojnym, a główne różnice dotyczą poglądu na traktowanie cywilów pochodzenia muzułmańskiego, więcej: ICG, „JAS vs. ISWAP: The war of the Boko Haram splinters”, marzec 2024, <https://www.crisisgroup.org/brf/africa/west-africa/nigeria/b196-jas-vs-iswap-war-boko-haram-splinters> (dostęp: 10.01.2025).

⁶⁸ Grupa funkcjonuje pod nazwą ISSP od 2022 r. Jej geneza sięga 2015 r., kiedy to powstało Państwo Islamskie w Wielkim Sahelu (ISGS). Od 2019 r. ugrupowanie działało w ramach Prowincji Państwa Islamskiego w Afryce Zachodniej (jako ISWAP-GS). Od 2022 r. stanowi oddzielną prowincję IS, więcej zob. H. Nsaibia, „Newly restructured, the Islamic State in the Sahel aims for regional expansion”, ACLED, wrzesień 2024, <https://acleddata.com/report/newly-restructured-islamic-state-sahel-aims-regional-expansion> (dostęp: 10.01.2025).

⁶⁹ Ugrupowanie powstało w 2017 r. na skutek sojuszu między czterema ugrupowaniami: Ansar Dine, AQIM – Sahara Region, al-Murabitun i Katiba Macina. W jego skład wchodzi przedstawiciele różnych grup etnicznych, m.in.: Tuaregowie, Fulani oraz Arabowie. Przysięgło ono wierność Al-Kaidzie, więcej zob. H. Nsaibia, E. Beevor, F. Berger, „Non-state armed groups and illicit economies in West Africa: JNIM”, Global Initiative Against Transnational Organized Crime, ACLED, październik 2023.

⁷⁰ Ugrupowanie JAS jest znane również jako Boko Haram. Ze względu na rozłam w ISWAP przywódca grupy Abubakar Shekau (który rok wcześniej złożył przysięgę ISIS) powrócił do starej nazwy ugrupowania: JAS. Shekau zginął w 2021 r. śmiercią samobójczą podczas ataku ISWAP, więcej zob. <https://www.crisisgroup.org/brf/africa/west-africa/nigeria/b196-jas-vs-iswap-war-boko-haram-splinters> (dostęp: 10.01.2025).

⁷¹ Region Liptako-Gourma leży na granicy trzech państw: Mali, Nigru i Burkina Faso. Obejmuje część regionów Gao i Mopti, które znajdują się w Mali, region Tillabéri leżący w Nigrze oraz tereny nazywane w Burkina Faso Sahelem.

⁷² Zamachy stanu odbyły się w Mali w 2020 i 2021 r., w Burkina Faso dwa w 2022 r. i w Nigrze w 2023 r. W Czadzie przejście władzy przez wojsko nastąpiło w 2021 r. po śmierci prezydenta

jeziora Czad, jest jedynym państwem w regionie, które uniknęło rządów wojskowych⁷³. Reforma polityki zagranicznej, która nastąpiła na skutek zamachów stanu, doprowadziła do zmian w obecności wojsk międzynarodowych w regionie. Brak skutecznych działań sił międzynarodowych, duże straty cywilne oraz wysokie koszty misji spotęgowały antyzachodnie nastroje w społeczeństwach trzech państw Sahelu: Mali, Burkina Faso i Nigru. Doprowadziło to do zakończenia poszczególnych misji wojskowych, w tym wycofania się wojsk francuskich (do tej pory bowiem Francuzi byli głównymi partnerami międzynarodowymi, którzy od 2012 r. zapewniali obecność wojskową w regionie): w 2022 r. zakończono dwie operacje francuskie: „Barkhane” oraz „Takuba”⁷⁴. Dodatkowo w 2023 r. zakończono misję stabilizacyjną ONZ w Mali (MINUSMA), a rok później misję UE (EUTM Mali)⁷⁵. Pod rządami wojskowych Mali, Burkina Faso oraz Niger wycofały się również ze współpracy regionalnej, występując z sojuszu G5 Sahel⁷⁶ oraz Wspólnoty Gospodarczej Państw Afryki Zachodniej (ECOWAS), co doprowadziło do pogorszenia się relacji z pozostałymi państwami regionu⁷⁷. W 2023 r. utworzono sojusz trzech państw pod nazwą Sojusz Państw Sahelu (AES).

Idrissa Déby’ego, więcej zob. ICG, „Defining a new approach to the Sahel’s military-led states”, maj 2025, <https://www.crisisgroup.org/cmt/africa/sahel/burkina-faso-mali-niger/defining-new-approach-sahels-military-led-states> (dostęp: 12.01.2026); „Chad’s President Idriss Déby dies after clashes with rebels”, BBC, 20 kwietnia 2021 r., <https://www.bbc.com/news/world-africa-56815708> (dostęp: 12.01.2026).

⁷³ Choć w literaturze Nigeria nie jest wliczana do państw Sahelu, to jednak jej północne regiony (stany Borno i Yobe) leżą w obrębie działań ugrupowań dżihadystycznych ISWAP oraz JAS, które prowadzą walki również w okolicach jeziora Czad. W latach 2016–2025 Nigeria była państwem, które odnotowało najwięcej ofiar śmiertelnych, zabitych przez dżihadystów, w regionie jeziora Czad. Zob. ACSS, „Africa surpasses 150,000 deaths linked to militant Islamist groups in past decade”, lipiec 2025, <https://africacenter.org/spotlight/en-2025-mig-10-year/> (dostęp: 28.01.2025).

⁷⁴ W 2012 r. Francuzi rozpoczęli operację „Serval”, która była odpowiedzią na prośbę ze strony malijskich władz o pomoc wojskową i miała charakter antyterrorystyczny. Głównym celem misji było odpieranie ataków i blokowanie posunięć rebeliantów na południu Mali. Wraz ze wzrostem aktywności ugrupowań dżihadystycznych w 2014 r. misja została przekształcona w operację „Barkhane” i rozszerzona na pozostałe państwa Sahelu. W 2020 r. rozpoczęto operację specjalną „Takuba”, która pod francuskim dowództwem zbierała żołnierzy z państw europejskich i współpracowała z operacją „Barkhane”.

⁷⁵ Były to misje o charakterze szkoleniowym, obie ustanowione w 2013 r. Po przejściu władzy w Mali przez juntę wojskową misja EUTM Mali została początkowo zawieszona w 2022 r., a mandat straciła w 2024 r. Więcej na temat obecności UE w regionie zob. <https://www.crisisgroup.org/cmt/africa/sahel/burkina-faso-mali-niger/defining-new-approach-sahels-military-led-states> (dostęp: 14.01.2026).

⁷⁶ Grupa G5 Sahel powstała w 2014 r. na mocy porozumienia pięciu państw: Burkina Faso, Czadu, Mauretanii, Mali oraz Nigru. Jej głównym celem była walka z terroryzmem oraz rozwój ekonomiczny regionu. W 2017 r. zostały powołane wspólne siły wojskowe, które miały za zadanie walkę z terroryzmem i przestępczością zorganizowaną. W 2023 r. z sojuszu wystąpiły Burkina Faso, Mali oraz Niger, co zakończyło działanie grupy.

⁷⁷ Jako przykład pogłębiającego się kryzysu politycznego w regionie może posłużyć zestrzelenie malijskiego drona przez armię algierską, do którego doszło w kwietniu 2025 r. Sytuacja ta

Odsuwając się od Zachodu, państwa regionu zacieśniły współpracę z Rosją, która nie tylko zapewnia wsparcie militarne, lecz także pomaga w prowadzeniu propagandy politycznej oraz ochronie najważniejszych przedstawicieli państwowych. Rosyjscy sojusznicy w przeciwieństwie do Francuzów nie uzależniają swojej pomocy od kwestii demokracji i praw człowieka. Początkowo w regionie obecna była Grupa Wagnera, jednak po nieudanym buncie oraz śmierci przywódcy Jewgienija Prigożyna w 2023 r. jej pozycja osłabła i zaczęła być stopniowo zastępowana nadzorowanym przez rosyjskie Ministerstwo Obrony Korpusem Afrykańskim. Sposoby działania Korpusu są inspirowane rozwiązaniami Grupy Wagnera. Szacuje się, że nawet 80% jego personelu mogą stanowić byli najemnicy Wagnera, oskarżeni o dokonywanie egzekucji na cywilach⁷⁸. W czerwcu 2025 r. ogłoszono ostateczne wycofanie się Grupy Wagnera z Mali i zastąpienie jej Korpusem Afrykańskim⁷⁹.

W 2025 r. w regionie Liptako-Gourma ugrupowania ISSP oraz JNIM kontynuowały intensyfikację swoich działań, co przyczyniło się do rozszerzania aktywności fundamentalistów na południe, na pogranicze Nigerii⁸⁰, Togo oraz Beninu. Ekspansja ta umożliwia rekrutację nowych bojowników oraz rozwój nielegalnych szlaków handlowych⁸¹. Oba ugrupowania prowadzą nie tylko działania zbrojne, lecz także wojnę ekonomiczną, aby dodatkowo destabilizować wojskowe reżimy. Jako przykłady takich działań mogą posłużyć nałożone przez JNIM w 2025 r. embargo na paliwo i transport wobec kilku miast w południowym Mali, ataki ISSP na rurociąg naftowy Benin-Niger czy też porwania cudzoziemców dla okupu, dokonywane przez oba ugrupowania⁸². Podejmowane są również działania w sferze informacyjnej – zarówno džihadystów, jak i władze państwowe próbują narzucić swoją narrację, m.in. publikując sprzeczne informacje dotyczące ataków. W listopadzie 2024 r. JNIM ogłosiła, że wchodzi w nową fazę konfliktu i skoncentruje się na działaniach w miastach,

doprowadziła do kryzysu dyplomatycznego między obydwojoma państwami. Zob. ICG, „Algeria-Mali: Defusing a dangerous escalation”, kwiecień 2025, <https://www.crisisgroup.org/qna/africa/sahel/mali-algeria/algerie-mali-desamorcer-une-dangereuse-escalade> (dostęp: 14.01.2025).

⁷⁸ „Report: As Russia shifts to Africa Corps, plausible deniability vanishes”, Africa Defense Forum, sierpień 2025, <https://adf-magazine.com/2025/08/report-as-russia-shifts-to-africa-corps-plausible-deniability-vanishes/> (dostęp: 16.01.2026).

⁷⁹ Więcej: H. Nsaibia, „Q&A: What does the Wagner Group’s exit from Mali mean for Russian activity in Africa?”, ACLED, lipiec 2025, <https://acleddata.com/qa/qa-what-does-wagner-groups-exit-mali-mean-russian-activity-africa> (dostęp: 16.01.2026).

⁸⁰ Pod koniec października 2025 r. JNIM przyznała się do swojego pierwszego ataku w Nigerii.

⁸¹ Więcej zob. H. Nsaibia, „New frontlines: Jihadist expansion is reshaping the Benin, Niger, and Nigeria borderlands”, ACLED, marzec 2025, <https://acleddata.com/report/new-frontlines-jihadist-expansion-reshaping-benin-niger-and-nigeria-borderlands> (dostęp: 15.01.2025).

⁸² Więcej zob. idem, „Economic warfare escalates as militants expand beyond the Sahel”, ACLED, grudzień 2025, <https://acleddata.com/report/economic-warfare-escalates-militants-expand-beyond-sahel> (dostęp: 15.01.2025).

które do tej pory w mniejszym stopniu były dotknięte walkami⁸³. W ten sposób fundamentaliści skupiają uwagę armii państwowej na miastach i wzdłuż głównych dróg, dzięki czemu mogą stabilizować swoje wpływy na obszarach wiejskich. Od września 2025 r. JNIM utrzymuje częściową blokadę stolicy Mali, Bamako, kontrolując transport oraz dostawy paliwa, przez co armia malijska i wspierający ją Korpus Afrykański zmuszone zostały do ochrony głównych dróg oraz transportu paliw⁸⁴. Przykładowo 14 września 2025 r. bojownicy JNIM zaatakowali konwój ponad 100 cystern, na skutek czego 51 pojazdów spłonęło, a kilku żołnierzy zostało zabitych lub porwanych⁸⁵. Zdywersyfikowane działania dżihadystów dodatkowo destabilizują władzę reżimów, co może doprowadzić do ich upadku oraz zwiększenia chaosu w regionie.

Dla konfliktów w regionie Sahelu charakterystyczny jest udział lokalnych grup samoobrony, które z czasem zyskiwały coraz większe wpływy. To one stanowią podstawę ochrony ludności przeciwko dżihadystom na obszarach wiejskich. Jedną z takich grup, o największym znaczeniu, jest milicja Dozo w Mali⁸⁶. Choć początkowo organizacja powstała w celu lokalnej samoobrony, to obecnie jest jednym z głównych podmiotów biorących udział w konflikcie zbrojnym w tym kraju⁸⁷. Pododdziały Dozo działają głównie w obszarze środkowego Mali, w regionach Bandiagara, Douentza, Mopti i Segou. Choć głównym założeniem grup samoobrony jest walka z dżihadystami i obrona ludności cywilnej, to ważną rolę w ich działaniach odgrywa czynnik etniczny. Milicja Dozo dokonuje ataków odwetowych na ludność cywilną z grupy etnicznej Fulańców, którą oskarża o wspieranie JNIM. Doprowadza to do eskalacji przemocy. W sierpniu 2025 r., po pięciu latach oblężenia, bojowni-

⁸³ Więcej: ICG, „Understanding JNIM’s attacks on towns and cities in western Mali”, lipiec 2025, <https://www.crisisgroup.org/alr/africa/mali/understanding-jnims-attacks-towns-and-cities-western-mali> (dostęp: 15.01.2025).

⁸⁴ ICG, „10 conflicts to watch in 2026”, grudzień 2025, <https://www.crisisgroup.org/cmt/global/10-conflicts-watch-2026> (dostęp: 15.01.2026).

⁸⁵ ACLED, „Africa overview: October 2025”, październik 2025, <https://acleddata.com/update/africa-overview-october-2025#mali-violence-surges-amid-a-jnim-imposed-fuel-blockade-on-nioro-du-sahel-and-kayes-2> (dostęp: 15.01.2025).

⁸⁶ Milicja Dozo wywodzi się z lokalnej tradycji plemienia Dogonów. Nazwa oznacza myśliwych, których zadaniem było polowanie na zwierzynę, ale także ochrona lokalnej społeczności. Formalizacja oraz militaryzacja grupy następowała stopniowo od 2012 r. na skutek rozprzestrzeniania się ugrupowań dżihadystycznych. Wraz ze stopniowym wycofywaniem się wojsk malijskich myśliwi Dozo przejmowali rolę ochrony społeczności na obszarach wiejskich. Więcej zob. H. Nsaibia, „From hunters to militias: The militarization of Dozos in Mali”, październik 2025, <https://acleddata.com/report/hunters-militias-militarization-dozos-mali> (dostęp: 23.01.2025).

⁸⁷ Kolejnym przykładem może być grupa samoobrony z Burkina Faso, działająca pod nazwą Les Volontaires pour la défense de la Patrie (VDP). Powstała w 2020 r. z inicjatywy ówczesnego prezydenta Rocha Kaboré jako odpowiedź na eskalację działań grup dżihadystycznych. Jej celem było uzbrojenie, przeszkolenie oraz integracja istniejących już lokalnych grup samoobrony. W 2025 r. prowadziła działania w głównej mierze defensywne, więcej zob. H. Nsaibia, „Volunteers for the Defense of the Homeland (VDP)”, marzec 2024, <https://acleddata.com/actor-profile/volunteers-defense-homeland-vdp> (dostęp: 23.01.2025).

cy JNIM zdobyli wioskę Farabougou. Oblężenie było odwetem za działania Dozo przeciwko Fulanom. Wraz ze zdobyciem bazy wojskowej w Farabougou JNIM przeprowadziła równocześnie ataki na obiekty wojskowe w Biriki-Were i Goma-Coura; zginęło w nich kilkunastu malijskich żołnierzy⁸⁸. Działania te są przykładem nakładających się na siebie konfliktów, starcia między JNIM a milicją Dozo odzwierciedlają wieloletni konflikt etniczny między rolnikami z plemienia Dogonów i Bamبرا a pasterzami z plemienia Fulanów⁸⁹.

Region Sahelu w szczególny sposób zmagają się ze skutkami zmian klimatu. Po pierwsze, zmiany te mają dużo bardziej dynamiczny charakter niż w innych regionach świata. Po drugie, ubóstwo, brak silnych instytucji politycznych oraz intensywne konflikty zbrojne uniemożliwiają prowadzenie skutecznej polityki klimatycznej. Do głównych przejawów zmian klimatu w regionie Sahelu zalicza się wzrost temperatury, krótkie, lecz intensywne pory deszczowe, pustynnienie gleby oraz występowanie nagłych zjawisk atmosferycznych. Mieszkańcy zmagają się z naprzemiennymi suszami oraz powodzią. Konflikt toczący się w rejonie dorzecza jeziora Czad⁹⁰ stanowi dobry przykład tego, jak walki z ugrupowaniami dżihadystycznymi nakładają się na kryzys związany ze zmianami klimatu⁹¹. W listopadzie 2025 r. odnotowano w regionie nasilenie walk między ISWAP oraz JAS. Jedna z frakcji JAS przeprowadziła ofensywę w celu przejęcia wysp na jeziorze Czad w nigeryjskim stanie Borno. W trakcie sześciu starć zginęło od 50 do 200 bojowników ISWAP – był to jeden z najkrwawszych ataków w ciągu dwóch lat⁹². Równocześnie w regionie, z powodu zmian klimatu oraz wysokiego przyrostu naturalnego, coraz bardziej brakuje podstawowych zasobów do życia. Sytuacja życiowa miejscowej ludności, która utrzymuje się z rolnictwa, hodowli bydła oraz rybołówstwa, jest uzależniona od stanu środowiska naturalnego. Od lat 60. XX w. powierzchnia jeziora, które jest źródłem wody pitnej dla milionów ludzi, zmniejszyła się o 90%⁹³. Dlatego też miejscowa ludność wymaga stałej

⁸⁸ ACLED, „Africa overview: September 2025”, wrzesień 2025, <https://acleddata.com/update/africa-overview-september-2025#mali-the-years-long-siege-of-farabougou-culminates-in-jnim-overrunning-the-army-base-2> (dostęp: 24.01.2025).

⁸⁹ K. Pronińska, B. Balcerowicz, „Intensywność i umiędzynarodowienie konfliktów zbrojnych w Afryce i na Bliskim Wschodzie w 2019 r.”, *Rocznik Strategiczny 2019/20*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2020, s. 130–131.

⁹⁰ Konflikt w obrębie dorzecza jeziora Czad obejmuje tereny północno-wschodniej Nigerii (stany Borno, Adamawa i Yobe), zachodniego Czadu (prowincje Lac i Hadjer-Lamis), południowo-wschodniego Nigru (region Diffa) i północy Kamerunu (Daleka Północ).

⁹¹ Kumulacja kryzysów bezpieczeństwa następuje również na innych obszarach Sahelu.

⁹² ACLED, „Africa overview: December 2025”, grudzień 2025, <https://acleddata.com/update/africa-overview-december-2025#nigeria-violent-clashes-between-jas-and-iswap-escalate-in-lake-chad-3> (dostęp: 27.01.2026).

⁹³ WFP, „Conflict, climate, hunger and resilience in the spotlight at Lake Chad Basin conference”, październik 2025, <https://www.wfp.org/stories/conflict-climate-hunger-and-resilience-spotlight-lake-chad-basin-conference> (dostęp: 29.01.2025).

pomocy humanitarnej. Sytuacja ta sprzyja rozwojowi ugrupowań dżihadystycznych. Dla wielu młodych, bezrobotnych osób, które nie mają dostępu do żywności, przystąpienie do bojowników może być jedyną szansą na poprawę warunków życia czy nawet przetrwanie.

Równocześnie pomimo ubożenia środowiska naturalnego region jeziora Czad jest wciąż jednym z najbardziej bogatych w zasoby naturalne obszarów Sahelu, dlatego też pozostaje on celem migracji ludności pochodzącej z mniej zasobnych i bardziej dotkniętych zmianami klimatu miejsc. Według danych IOM, w grudniu 2025 r. w przygranicznych regionach przebywało ponad 2 mln migrantów, z czego większość stanowili migranci wewnątrzni⁹⁴. Nakładające się na siebie fale migracji osób uciekających przed konfliktami zbrojnymi oraz przed skutkami zmian klimatu powodują wzrost liczby mieszkańców na terenach, które już są gęsto zaludnione i borykają się z dostępem do zasobów naturalnych. Powoduje to konflikty na tle plemiennie-etnicznym. Społeczności walczą o dostęp do zasobów naturalnych, jakimi są grunty rolne oraz woda, do konfliktów dochodzi więc zarówno między rolnikami i pasterzami, jak i między ludnością rdzenną oraz napływową.

Nakładające się na siebie rozmaite aspekty kryzysu bezpieczeństwa w regionie oraz ekspansja wielu ugrupowań dżihadystycznych i obronnych grup paramilitarnych powodują zacieranie się granic poszczególnych konfliktów. Do tej pory można było wyróżnić odrębne konflikty, które toczyły się w Sahelu i Nigerii, jednak coraz bardziej łączą się one we wspólny obszar działań, co może powodować eskalację przemocy oraz rywalizacji między poszczególnymi ugrupowaniami.

Mjanma – junta kontratakuje

W piątym roku wojny domowej, trwającej od 2021 r., odnotowano stopniowe przechylenie się szali przewagi na stronę rządzącej Mjanmą junty, dążącej dodatkowo do legitymizacji swojej władzy przez przeprowadzenie obarczonych licznymi zastrzeżeniami wyborów⁹⁵. Proces wyborczy, wsparty rosyjską ekspertyzą i osadzony w coraz wyraźniej manifestującym się porządku międzynarodowym, który faworyzuje arbitralne interesy mocarstw, postrzegany

⁹⁴ <https://dtm.iom.int/reports/west-and-central-africa-lake-chad-basin-crisis-dashboard-79-december-2025?close=true> (dostęp: 29.01.2025).

⁹⁵ Zorganizowane w trzech turach wybory wygrała prorządowa Union Solidarity and Development Party (USDP), zdobywając ponad 88% mandatów w izbie niższej oraz niemal 70% w izbie wyższej parlamentu. Do udziału dopuszczono wyłącznie partie tzw. koncesjonowanej opozycji, a głosowanie przeprowadzono jedynie w regionach uznawanych przez władze centralne za relatywnie bezpieczne. ASEAN nie uznało wyników wyborów. Zob. B. Hayton, „Myanmar ‘election’ shows the military regime is here to stay. How should the world respond?”, Chatham House, 27 stycznia 2026 r., <https://www.chathamhouse.org/2026/01/myanmar-election-shows-military-regime-here-stay-how-should-world-respond> (dostęp: 29.01.2026).

jest w Naypyidaw jako potencjalna szansa na częściową rehabilitację na arenie międzynarodowej⁹⁶. Wyrazem tych ambicji były spotkania przywódcy junty z liderami Rosji, Białorusi, Indii i Chin w 2025 r. Dodatkowym czynnikiem o rosnącym znaczeniu strategicznym, mogącym przesunąć Mjanmę do wyższej „kategorii wagowej”, pozostają jej zasoby metali ziem rzadkich, pożądane przez nadającego ton relacjom międzynarodowym Donalda Trumpa⁹⁷.

Najistotniejszą zmianą w porównaniu z wcześniejszymi latami konfliktu, gdy uzbrojona opozycja, obejmująca setki etnicznych organizacji zbrojnych, utrzymywała inicjatywę operacyjną i skutecznie nękała siły rządowe w wielu regionach kraju, jest jej częściowe przejęcie przez Radę Administracji Państwowej (SAC) oraz Tatmadaw w 2025 r.⁹⁸ Opierając się na kombinacji eskalacji przemocy, intensyfikacji poboru do wojska, wsparcia polityczno-wojskowego ze strony Rosji i Chin oraz strategii pogłębiania podziałów między etnicznymi ugrupowaniami zbrojnymi, obciążonymi sprzecznymi interesami politycznymi, władze wojskowe po raz pierwszy od puczu odzyskały wpływ na dynamikę działań zbrojnych.

Porażki poniesione przez juntę w trakcie operacji „1027” w drugiej połowie 2023 r. były początkowo interpretowane jako sygnał możliwego załamania się reżimu, zwłaszcza w kontekście spadku morale sił rządowych oraz dotkliwych braków kadrowych. Ocena ta okazała się jednak przedwczesna. Tatmadaw dzięki wsparciu Chin i Rosji zachowały zdolność adaptacji oraz odbudowy potencjału. Wzmocnienie zdolności bojowych przez masową mobilizację, obejmującą do 80 tys. osób, oraz wdrożenie szeregu reform organizacyjnych – w tym rozwiązań zwiększających autonomię niższych szczebli dowodzenia w zakresie prowadzenia operacji powietrznych – przyczyniły się do odwrócenia części niekorzystnych tendencji w starciach z etnicznymi ugrupowaniami zbrojnymi⁹⁹.

⁹⁶ Wizyty szkoleniowe w Moskwie odbywali urzędnicy z Naypyidaw, natomiast przewodniczący rosyjskiej Centralnej Komisji Wyborczej wizytował Mjanmę. Merytorycznego wsparcia w „walce z terroryzmem” juncie udzielała również delegacja pod przewodnictwem gen. Aleksandra Matownikowa, zastępcy dowódcy Wojsk Lądowych Federacji Rosyjskiej. Zob. К. Оликова, „ЦИК уехал, диктаторы остались. Как российский Центризбирком помогает хунте в Мьянме удержаться у власти”, *The Insider*, 23 stycznia 2026 r., <https://theins.ru/politika/288622> (dostęp: 23.01.2026).

⁹⁷ Mjanma jest trzecim – po Chinach i USA – producentem metali ziem rzadkich, w pełni uzależnionym od ich eksportu do Chin. W tym kontekście ewentualne uznanie przez USA wyników wyborów oraz akceptacja junty jako doraźnego partnera mogłyby otworzyć przestrzeń do dywersyfikacji zależności Naypyidaw. Scenariusz ten należy uznać za wysoce prawdopodobny. Zob. K.T. Rejwan, „Militias assist PRC-based ventures mining rare earth elements in Myanmar”, Jamestown Foundation, 12 kwietnia 2025 r., <https://jamestown.org/militias-assist-prc-based-ventures-mining-rare-earth-elements-in-myanmar/> (dostęp: 26.01.2026).

⁹⁸ Kontekst wojny domowej w Mjanmie został omówiony w tomach 29 i 30 *Rocznika Strategicznego*.

⁹⁹ Zamiast wieloetapowych zgód z centralnego dowództwa w Naypyidaw o wsparcie lotnicze na szczeblu taktycznym mogą dziś bezpośrednio wnioskować dowódcy niższych szczebli,

W ramach kontynuacji chińskiego zaangażowania na rzecz deeskalacji oraz realizacji podpisanego w styczniu 2025 r. porozumienia o zawieszeniu broni w kwietniu jednostki MNDAA (Armia Sojuszu Narodowo-Demokratycznego, Myanmar National Democratic Alliance Army) wycofały się z Lasho, przekazując kontrolę nad miastem siłom rządowym. W lipcu Tatmadaw przejęły Nawngkhio w stanie Szan, wcześniej kontrolowane przez TNLA (Narodowa Armia Wyzwolenia Ta'ang, Ta'ang National Liberation Army), a także poczyniły postępy przeciwko tej organizacji na północ od Mandalaju. W podobny sposób potoczyły się losy Kyaukme – miasta położonego na głównej trasie handlowej z pogranicza chińskiego w głąb Mjanmy, znanej jako Droga Birmańska. Zmiany te doprowadziły do odblokowania strategicznego korytarza handlowego Mandalaj–Lasho–Muse oraz do utraty przez grupy oporu kontroli nad częścią intratnych kopalń. Utrzymanie chińskiej kurateli nad sytuacją w północnym stanie Szan umożliwiło ponadto Tatmadaw przerzucenie części sił do innych stref konfliktu.

Postępy junty odnotowano również na południu kraju, w stanie Karen, gdzie wojska rządowe odzyskały kontrolę nad drogą prowadzącą do drugiego pod względem znaczenia przejścia granicznego z Tajlandią w Myawadi, zdobywając samo miasto pod koniec kwietnia. Działająca w tym regionie KNU (Karen National Union) utraciła także miejscowość Lay Kay Kaw. Równolegle w sąsiednim stanie Kaja, gdzie przez ostatnie dwa lata większość terytorium pozostawała pod kontrolą koalicji oporu, siły rządowe odbiły przygraniczne wobec centralnego stanu Szan miejscowości Demoso oraz Moby. Tatmadaw posuwały się również w północnej części stanu Kaczin oraz w spornych rejonach Sagaing i Mandalaj, stopniowo wypierając siły oporu.

Kluczowym, a zarazem najbardziej kontrowersyjnym aktorem pozostaje Armia Arakanu (AA). Choć Tatmadaw zdołały zahamować ekspansję AA w kierunku regionów Magwe i Bago, junta nie była w stanie odzyskać kontroli nad stanem Rakhine, który w przeważającej części znajduje się pod władzą ugrupowania. Od listopada 2023 r. AA przejęła władzę w 14 z 17 tamtejszych jednostek administracyjnych, czyniąc Rakhine pierwszym stanem od puczu z 2021 r. w większości kontrolowanym przez antyreżimową etniczną organizację zbrojną. Opanowanie Paletwy w stanie Czin zapewniło jej ponadto ciągłość nadzoru nad zachodnią granicą Mjanmy z Indiami i Bangladeszem. Jednocześnie organizacja dystansuje się od projektu demokratycznego federalizmu oraz Rządu Jedności Narodowej (NUG), opowiadając się za konfederacyjnym modelem państwa. Sposób sprawowania przez nią władzy nosi przy tym wyraźne cechy autorytarne: postępująca militaryzacja życia

zaangażowani w działania zbrojne. Zob. Myanmar Defense & Security Institute, „Changes in the junta's Air Force Command and air operations strategy”, kwiecień 2025, <https://mdsi-myanmar.org/changes-in-the-juntas-air-force-command-and-air-operations-strategy/> (dostęp: 26.01.2026).

społecznego – obejmująca przymusowy pobór, tworzenie lokalnych milicji oraz ograniczenia swobody przemieszczania się ludności – wskazuje zarówno na rosnące potrzeby kadrowe, jak i przygotowania do ewentualnej ofensywy Tatmadaw. Równocześnie represje wobec ludności Rohingya, prowadzące do masowych ucieczek do Bangladeszu, podważają legitymizację AA i generują długofalowe ryzyko destabilizacji¹⁰⁰.

Analogiczne tendencje widoczne są w działalności innych wpływowych ugrupowań etnicznych w północnej Mjanmie, zwłaszcza MNDAA i TNLA, których sposób sprawowania kontroli coraz wyraźniej odbiega od normatywnych deklaracji ruchu oporu z 2021 r.¹⁰¹ Po przejęciu rozległych obszarów północnej części stanu Szan MNDAA ustanowiła system rządów oparty na represjach, obejmujący blokowanie łączności internetowej, brutalne tłumienie sprzeciwu, przymusowe wcielanie nieletnich do struktur zbrojnych oraz demonstracyjne egzekucje jeńców. Jednocześnie ugrupowanie to realizuje politykę przekształcania struktury demograficznej regionu, ograniczając obecność ludności Bamarów.

Sprzeciw wobec planowanej – za pośrednictwem kontrolowanego procesu wyborczego – konsolidacji władzy w rękach wojskowych znalazł wyraz w powołaniu w listopadzie 2025 r. Sojuszu Rewolucji Kwietniowej (Spring Revolution Alliance, SRA), zrzeszającego 19 uzbrojonych ugrupowań etnicznych¹⁰². Jako strategiczny cel nowej struktury wskazano federalizację państwa opartą na zasadach praw człowieka, równości płci, sprawiedliwości i pokoju. Skumulowany potencjał militarny SRA może istotnie utrudnić juncie koordynację działań, zwłaszcza że formacje wchodzące w skład sojuszu operują na niemal całym terytorium kraju. Nie negując roli struktur skupionych wokół kluczowej siły politycznej opozycji – NUG – SRA buduje alternatywny łańcuch dowodzenia i pod warunkiem odpowiedniej synchronizacji z pozostałymi aktorami opozycji w perspektywie średnioterminowej może doprowadzić do uruchomienia kolejnej szeroko zakrojonej operacji zbrojnej.

Od dokonania puczu siły oporu zdołały przejąć pełną kontrolę nad co najmniej 256 tys. km², czyli ok. 38% terytorium Mjanmy, jednak w 2025 r. junta częściowo odrobiła straty, odzyskując 26 wcześniej utraconych baz wojskowych (ok. 150 nadal pozostaje w rękach rozproszonej opozycji) oraz

¹⁰⁰ Zob. Human Rights Watch, „Myanmar: Arakan Army oppresses Rohingya Muslims”, 28 czerwca 2025 r., <https://www.hrw.org/news/2025/07/28/myanmar-arakan-army-oppresses-rohingya-muslims> (dostęp: 28.01.2026).

¹⁰¹ Zob. Su Mon, „Between cooperation and competition: The struggle of resistance groups in Myanmar”, ACLED, 26 listopada 2024 r., <https://acleddata.com/report/between-cooperation-and-competition-struggle-resistance-groups-myanmar> (dostęp: 28.01.2026).

¹⁰² Zob. wywiad z rzecznikiem SRA: „Interview: What is the new Spring Revolution Alliance?”, The Irrawaddy, 19 grudnia 2025 r., <https://www.irrawaddy.com/in-person/interview/interview-what-is-the-new-spring-revolution-alliance.html> (dostęp: 26.01.2026).

15 miast, podczas gdy formacje antyrządowe wciąż utrzymują kontrolę nad 87 ośrodkami miejskimi¹⁰³. Pomimo tych przesunięć terytorialnych konflikt wciąż należy do najkrwawszych na świecie i pozostaje poza głównym nurtem zainteresowania administracji prezydenta Stanów Zjednoczonych, która kreuje się na globalnego „rozjemcę”¹⁰⁴.

Choć w ujęciu rocznym zmalała intensywność bezpośrednich starć lądowych (o 17% w porównaniu z 2024 r.), to wyraźnie wzrosła częstotliwość nalotów (o 30% rok do roku)¹⁰⁵. Tendencja ta stanowi w dużej mierze konsekwencję dynamicznego rozwoju i upowszechnienia bezzałogowych statków powietrznych, co uczyniło wojnę domową w Mjanmie drugim – po wojnie rosyjsko-ukraińskiej – konfliktem na świecie pod względem skali wykorzystania dronów¹⁰⁶.

O ile 2024 r. był dotąd najbardziej śmiertelnym rokiem dla ludności cywilnej w wyniku nalotów (642 potwierdzone ofiary), o tyle do końca maja 2025 r. liczba zabitych cywilów przekroczyła ten poziom o ponad 67%, czemu towarzyszył 63-procentowy wzrost liczby ataków lotniczych¹⁰⁷. Łącznie przełożyło się to na ok. 14 tys. ofiar bezpośrednich działań zbrojnych w 2025 r.¹⁰⁸ Nowym zjawiskiem stało się wykorzystywanie przez juntę paramotorów i wiatrakowców uzbrojonych w pociski moździerzowe – rozwiązania częściowo zapożyczzonego od ugrupowań nieregularnych, np. Hamasu – które

¹⁰³ Zob. Than Lwin Times, „Mass killings on the rise across Myanmar in 2025”, Burma News International, 21 stycznia 2026 r., <https://www.bnionline.net/en/news/mass-killings-rise-across-myanmar-2025> (dostęp: 28.01.2026).

¹⁰⁴ Wbrew temu Departament Bezpieczeństwa Krajowego USA zniósł status ochrony tymczasowej (TPS) dla niemal 4 tys. obywateli Mjanmy przebywających w Stanach Zjednoczonych, uzasadniając decyzję oceną wyborów jako „wolnych i sprawiedliwych” oraz wskazując na „poprawę sytuacji” w kraju. Wykonanie tego dekretu zostało jednak zawieszone przez sąd federalny w Chicago. Zob. K. Singh, „US judge extends deportation protections for migrants from Myanmar”, Reuters, 26 stycznia 2026 r., <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/us-judge-extends-deportation-protections-migrants-myanmar-2026-01-24/> (dostęp: 26.01.2026).

¹⁰⁵ Zob. Su Mon, „Asia-Pacific overview: January 2026”, ACLED, 12 stycznia 2026 r., <https://acleddata.com/update/asia-pacific-overview-january-2026#myanmar-the-battlefield-shifts-southward-as-the-military-tries-to-neutralize-resistance-threats-in-the-north-3> (dostęp: 23.01.2026).

¹⁰⁶ Choć nie sposób precyzyjnie oszacować skali użycia dronów w wojnie w Ukrainie – liczba ta może sięgać kilku tysięcy dziennie – ACLED ocenia, że Mjanma stała się najaktywniejszym teatrem działań dronowych poza Europą Wschodnią. Zob. Su Mon, „The war from the sky: How drone warfare is shaping the conflict in Myanmar”, ACLED, 1 lipca 2025 r., <https://acleddata.com/report/war-sky-how-drone-warfare-shaping-conflict-myanmar> (dostęp: 23.01.2026).

¹⁰⁷ Zob. raport Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka, „Situation of human rights of Rohingya Muslims and other minorities in Myanmar”, wrzesień–październik 2025 r., <https://bangkok.ohchr.org/sites/default/files/documents/2025-09/A%20HRC%2060%2020%20AdvanceEditedVersion.pdf> (dostęp: 25.01.2026).

¹⁰⁸ Zob. Su Mon, „Ahead of elections, Myanmar’s military capitalizes on foreign support to divide the resistance”, ACLED, 11 grudnia 2025 r., <https://acleddata.com/report/ahead-elections-myanmars-military-capitalizes-foreign-support-divide-resistance> (dostęp: 28.01.2026).

według OHCHR pozostają całkowicie niezdolne do precyzyjnego rażenia celów. W 2025 r. odnotowano co najmniej 32 przypadki masowych zabójstw ludności cywilnej (powyżej 10 ofiar), które łącznie pochłonęły minimum 599 istnień ludzkich¹⁰⁹.

Dramatyczna pozostaje sytuacja w wymiarze humanitarnym. Według szacunków UNHCR do końca 2026 r. liczba osób wewnątrznie przesiedlonych może się podwoić, osiągając poziom ok. 6 mln. Jednocześnie zapotrzebowanie na pomoc humanitarną obejmuje już blisko 45% populacji kraju¹¹⁰, czemu towarzyszy rażący niedobór środków finansowych¹¹¹ oraz fakt, że niemal połowa społeczeństwa żyje poniżej progu ubóstwa¹¹². Kryzys ten dodatkowo pogłębiło trzęsienie ziemi z marca 2025 r. o magnitudzie ok. 7,7–7,9, z epicentrum w pobliżu Mandalaju, drugiego co do wielkości miasta Mjanmy. Było to drugie najsilniejsze trzęsienie ziemi w kraju w ciągu stulecia; pochłonęło ponad 5 tys. ofiar śmiertelnych. Klęska żywiołowa dotknęła kluczowe regiony rolnicze, niszcząc uprawy, systemy irygacyjne oraz magazyny zboża, i doprowadziła do eksodusu ok. 3,6 mln osób, pozbawiając je dostępu do stałego miejsca zamieszkania i dóbr niezbędnych do przetrwania¹¹³.

Niepowodzenia ugrupowań oporu w 2025 r. częściowo odzwierciedlają brak spójnej wizji politycznej wykraczającej poza cel obalenia rządów wojskowych oraz słabą koordynację między formacjami zbrojnymi. Wiele struktur opozycyjnych koncentruje się na kontroli lokalnych terytoriów, zaniedbując budowę strategii o skali ogólnokrajowej. Powołanie nowych formatów, takich jak SRA, stanowi sygnał istnienia niewykorzystanego potencjału, którego uruchomienie wymagałoby jednak długotrwałego godzenia często sprzecznych interesów, w dużej mierze zakorzenionych w czynniku etnicznym. Z kolei działania junty,

¹⁰⁹ Jednym z najkrwawszych ataków na ludność cywilną w 2025 r. był nalot na szkołę w wiosce Oe Htein Kwin w stanie Sagaing, przeprowadzony 12 maja 2025 r., w wyniku którego zginęło co najmniej 20 uczniów i 2 nauczycieli. Do ataku doszło pomimo rozejmu ogłoszonego po trzęsieniu ziemi. Zob. The Institute for Strategy and Policy – Myanmar (ISP-Myanmar), „80 civilian massacres in post-coup Myanmar”, maj 2025 r., https://ispmyanmar.com/wp-content/uploads/2025/05/Massacres_May_12_and_13_ENG.pdf (dostęp: 27.01.2026).

¹¹⁰ Raport Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka, „Situation of human rights...”, op. cit.

¹¹¹ Według stanu na koniec stycznia 2026 r. szacunki OCHA wskazywały na pokrycie finansowe zaledwie 7% potrzebnej skali pomocy. Zob. Humanitarian Action, „Myanmar”, 12 grudnia 2025 r., <https://humanitarianaction.info/plan/1505?bs=eyJibG9jay04OWE2NzNjMS1mZDY3LTQ3NWEtYjhmMS1hMDBjOTUzZTViOTQiOnsic29mdF9saW1pdCI6ImV4cGFuZGVVklN19> (dostęp: 26.01.2026).

¹¹² Zob. raport OHCHR, „Situation of human rights in Myanmar”, raport przedstawiony na forum Rady Praw Człowieka ONZ, maj 2025 r., <https://www.un.org/sexualviolenceinconflict/wp-content/uploads/2025/05/report/auto-draft/a-hrc-59-57-auv.pdf> (dostęp: 26.01.2026).

¹¹³ Światowy Program Żywnościowy szacuje, że w 2026 r. niedożywienie dotknie ponad 12 mln mieszkańców Mjanmy. Zob. World Food Programme, „Myanmar”, <https://www.wfp.org/emergencies/myanmar-emergency> (dostęp: 26.01.2026).

zmierzające do uzyskania legitymizacji za pomocą ściśle sterowanego procesu wyborczego oraz systematycznego stosowania środków przymusu, nie tworzą podstaw trwałej stabilności. Utrwalanie władzy przez represje, instrumentalne podsycanie podziałów etnicznych oraz oparcie się na zewnętrznych patronach sprzyja raczej reprodukowaniu przemocy i pogłębianiu kryzysu humanitarnego, również po formalnym zakończeniu cyklu wyborczego. Nawet w przypadku wynegocjowania kolejnych zawieszeń broni w 2026 r. trudno oczekiwać realnego wygaszenia skali przemocy. W tym kontekście chińskie poparcie dla wyborów należy postrzegać jako element kalkulacji zakładającej osłabienie koncentracji władzy wokół gen. Mina Aung Hlainga oraz wyłonienie rządu o cywilnej fasadzie, potencjalnie łatwiejszego do zaakceptowania przez społeczność międzynarodową¹¹⁴. Scenariusz ten sprzyjałby wznowieniu chińskiej aktywności handlowej i inwestycyjnej oraz zwiększeniu bezpieczeństwa projektów realizowanych w ramach Inicjatywy Pasa i Szlaku. Skrajna niepopularność wojska w społeczeństwie sprawia jednak, że wybory narzucone siłą z dużym prawdopodobieństwem nie doprowadzą ani do szybkiego zakończenia konfliktu, ani do trwałej stabilizacji politycznej.

Jak celnie ujął czołowy opozycyjny serwis The Irrawaddy, choć za symboliczny początek definitywnego rozpadu porządku opartego na zasadach uznaje się rosyjską pełnowymiarową inwazję na Ukrainę, to w ujęciu chronologicznym pierwszym poważnym załamaniem demokracji tej epoki była właśnie Mjanma – „sygnał ostrzegawczy nadchodzącej niestabilności”¹¹⁵. W realiach tej niestabilności dynamika wojny domowej przybiera formę konfliktu „trwającego donikąd”¹¹⁶, a apele Zachodu o porzucenie iluzji liberalnego porządku międzynarodowego zdają się domykać okno możliwości dla Birmańczyków walczących o swoje prawa¹¹⁷.

¹¹⁴ Parlament Mjanmy ma się zebrać 30 marca w celu wyboru prezydenta, którym najprawdopodobniej zostanie gen. Min Aung Hlaing, nowy rząd zaś ma zostać wyłoniony w kwietniu. Jednocześnie według ONZ w ciągu trwających trzy tygodnie wyborów na skutek nalotów sił rządowych zginęło co najmniej 170 cywilów. Zob. F. Drury, „At least 170 killed in air strikes during Myanmar’s widely criticised election, UN says”, BBC, 30 stycznia 2026 r., <https://www.bbc.com/news/articles/cg5gl8grv66o> (dostęp: 30.01.2026).

¹¹⁵ Zob. „Myanmar’s quagmire: 2025 in review”, The Irrawaddy, 25 grudnia 2025 r., <https://www.irrawaddy.com/news/burma/myanmars-quagmire-2025-in-review.html> (dostęp: 26.01.2026).

¹¹⁶ Konflikt znalazł się w stanie impasu; po jednej jego stronie pozostaje junta, wspierana finansowo i materiałowo przez mocarstwa, a po drugiej – sfragmentaryzowana opozycja, niezdolna do wypracowania jednolitej agendy. Zob. M. Michaels, „Myanmar’s war to nowhere”, International Institute for Strategic Studies, sierpień 2025 r., <https://myanmar.iiss.org/analysis/war-to-nowhere> (dostęp: 26.01.2026).

¹¹⁷ Zob. przemówienie premiera Kanady Marka Carneya wygłoszone podczas Światowego Forum Ekonomicznego w Davos, natychmiast uznane za przełomowe i historyczne: „Principled and pragmatic: Canada’s path. Prime Minister Carney addresses the World Economic Forum Annual Meeting”, Prime Minister of Canada, 20 stycznia 2026 r., <https://www.pm.gc.ca/en/news/speeches/2026/01/20/principled-and-pragmatic-canadas-path-prime-minister-carney-addresses> (dostęp: 27.01.2026).

Dynamics and intensity of armed conflicts in 2025

The number of both state-based and non-state, high- and low-intensity armed conflicts increased. In 2025, in particular, international conflicts were on the rise. The Russo-Ukrainian war remained the most intensive conflict (as measured by the number of battle-related fatalities), but there were also clashes and escalating international conflicts in other regions, such as the Twelve-Day War between Israel, the U.S., and Iran, India-Pakistan air battles, Pakistan-Afghanistan clashes, and the Thailand-Cambodia border conflict, which was the most intensive since 2011. Another worrying trend was the “re-emergence” of previously less active armed conflicts. In many cases, conflicts that had experienced periods of lower intensity re-escalated with renewed vigor, often accompanied by shifting configurations of belligerents. Other conflicts persisted for years, continuing to generate serious implications for international security. In 2025, many regions remained highly unstable, and ongoing high-intensity armed conflicts involving numerous non-state actors, including jihadist groups, tribal militias, clan-based and warlord groups, contributed to their internationalization and geographical as well as temporal expansion. In this chapter, the authors focus on the following high-intensity conflicts of 2025: the Russo-Ukrainian war, Sudan, the DRC, the Sahel, and Myanmar. They examine the dynamics, intensity, humanitarian dimensions, and security implications of these wars. The selection is based on criteria of intensity, regional significance, degree of internationalization, and changing dynamics. Given the growing number of high-intensity conflicts, the selection necessarily involves prioritization. Thus, conflicts in the Middle East were analyzed in separate chapters of the *Strategic Yearbook*, while this chapter opens with an analysis of the Russo-Ukrainian war. Among the many conflicts in Africa, the chapter examines the war in Sudan, with its radically changing dynamics in 2025 and large-scale one-sided violence in Darfur; the armed conflict in the DRC, which, after years of lower intensity, re-escalated to the level of full-scale war; as well as multiple and complex conflicts in one of the world’s most turbulent regions, i.e. the Sahel. Finally, the chapter examines the war in Myanmar – the most intense armed conflict in Asia in 2025.

Keywords: war, armed conflicts, battle-deaths, one-sided violence, refugees, humanitarian crisis, jihadism, ONZ, Russo-Ukrainian war, war in Sudan, Darfur, war in Myanmar, war in DRC, Sahel, SAF, RSF, Al-Fashir, Darfur Joint Forces, AFC/M23, ADF, MONUSCO, SAMIDRC, FARDC, RDF, FDLR, Rwanda, ISCAP, JAS, ISWAP, JNIM, ISSP, African Corps, ethnic conflicts, climate change conflicts

Słowa kluczowe: wojna, konflikty zbrojne, ofiary śmiertelne bitew, przemoc jednostronna, uchodźcy, kryzys humanitarny, dżihadyzm, ONZ, wojna rosyjsko-ukraińska, wojna w Sudanie, Darfur, wojna w Mjanmie/Birmie, wojna w Demokratycznej Republice Konga, Sahelu, SAF, RSF, Al-Faszir, DJF, AFC/M23, ADF, MONUSCO, SAMIDRC, FARDC, RDF, FDLR, Rwanda, ISCAP, JAS, ISWAP, JNIM, ISSP, Korpus Afrykański, konflikty etniczne, konflikty klimatyczne